

Mladika

2

4-92

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

67

117 986 1992

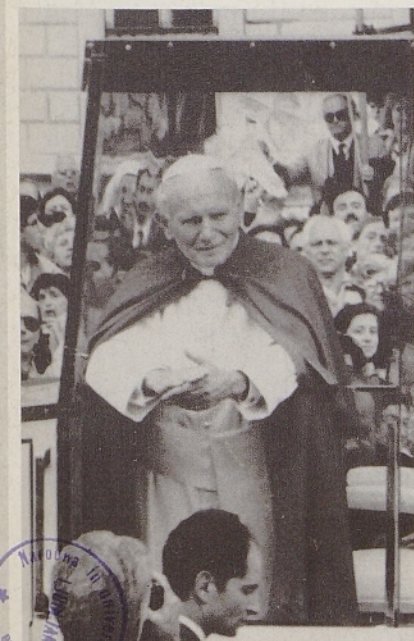

504574,4

COBISS

čnik - maj 1992
e - maggio 1992

L. 3000

MLADIKA 4

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXVI. 1992

KAZALO

Po papeževem obisku	85
Peter Močnik in Ivan Peterlin: Za spravo in načelnost	86
Slovenija v OZN	88
Dolores Tersegla: Beganja	89
Mogoče ne veste, da	91
Vladimir Kos: Vrbe žalujke ob misijonski kapeli	93
Saša Martelanc: Naš včerajšnji svet - 1	95
Martjan Kravos: Radijski oder Osem Slovencev za danes: dr. Jože Bernik	100
Pod črto	104
Antena	106
Ocene: Slovar slovenskega knjižnega jezika (M. Jevnikar); slikar Robert Hlavaty (Magda Jevnikar)	110
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Ivan B. Legiša)	111
Novice knjižnice Dušana Čer- neta (20)	112
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Listnica uprave; Za smeh	
Prilogi: Pavle Merkù: Svetniki v slo- venskem imenoslovju (str. 145-148)	
RAST 71-92	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
3.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 30.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Sloveni-
jo 30.000 lir ali enakovreden zne-
sek v drugih valutah. Druge države
37.000 lir (ali enakovreden znesek v
tuji valuti), po letalski pošti 48.000 lir.

Tisk in fotostavek:
»graphart«, Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

ČIKOLE ČAKOLE, BORIS PAHOR IN ZOLTAN JAN

Spoštovano uredništvo

Navadno velja pravilo, da je nesmiselno polemizirati s satiričnimi pamfleti, če postavljajo svoje osti brez argumentacije, ki bi omogočala dialog. Tega smo navajeni tudi v vaši rubriki *Čikole čakole*, v kateri pa je v letošnji 2. številki Mladike (na 5. str. priloge Rast) avtorica prikrojila in izpustila tisto, kar ji ne ustreza ali bi skrhalo ost. Značilno je, da sem ji isto metodo očitati tudi v svoji glosi, zaradi katere sem izzval posmeh, pa se zdi, da je takšna metoda pisanja življenjsko načelo nekaterih piscev. Tako je avtorica prekoračila običajne okvire satire in dezinformirala vaše bralce, ki imajo pravico poznati tudi drugo plat medalje. Zaradi tega pričakujem, da boste objavili pričujoče pojasnilo.

V svoji kratki glosi *Primorci in Prešernove lovorike* (PDK 5.3.1992, str. 9) sem se spotaknil ob prizadevanje, da bi iz Borisa Pahorja in iz vsega zamejstva napravili žrtveno jagnje starih slovenskih oblasti, čeprav sem jasno zapisal tudi svoje čestitke za Prešernovo nagrado, ki jo je pisatelj tudi po mojem mnenju zaslužen prejel.

Čebelica z ambicijami sršena pa v Mladiki »odkriva«, da so Pahorju stare oblasti odvzele potni list, ga zaničevale, zastraševale, da mu nekaj let niso objavljale knjig, ... kar je jasno zapisano tudi v tistih mojih vrsticah na straneh Primorskega dnevnika (in kar sploh ni sporno). Opozoril sem namreč tudi na drugo plat resnice, da so mu iste oblasti kasneje objavljale (z rdečimi subvencijami) tudi ponatise njegovih knjig, kar pa se dogaja le z najbolj cenjenimi avtorji tako v rdečih diktaturah kot v svetlih demokracijah. Po drugi strani pa vemo, da je tudi dnevniška knjiga Alojza Rebula čakala desetletje na izid — in ne v predalih kakšne komunistične založbe. Oboje dejstev seveda zmanjšuje revolucionarnost in veličino predlagateljev Borisa Pahorja za Prešernovo nagrado, kar je verjetno tako za bolelo avtorico pamfleta v Mladiki, da je sprožilo puščico, ki pa žal čudno opleta na poti do cilja.

Dokler ne bodo objavljena vsaj tako prepričljiva pričevanja, kot jih imamo npr.

v Kocbekovih dnevnikih, če že ne analitična in dokumentirana študija, moram žal ponoviti, da ob do sedaj navedenih dejstvih, ob vsem posmehu v Mladiki in ob tistem, kar je Boris Pahor sam objavil v dnevniških zapisih Ta ocean strašno odprti, nikakor ne morem uvideti ne svetniškega sija, ne mučeniških ran, ne enega tistih herojev demokracije, ki danes tako hitro rastejo kot gobe po dežju ob polni luni, za katero pa vemo, kakšne učinke ima na sanjajoče ljudi. Vsak pošten bralec pa vidi v delu Borisa Pahorja dovolj vrednot, ki jim ni potrebna dodatna patina in preinterpretacija, da bi ohranile svojo vrednost. Vprašljive obstajajo torej za sluge nekaterih na novo odkritih borcev za demokracijo, čeprav je znano, da smo bili najprej narod hlapcev, po 1945. pa narod herojev. Za nekatere to obdobje v zgodovini slovenskega naroda mora še vedno trajati.

Glede akcenta, da me je Ljubljana poslala solit pamet zamejcev, pa zagotavljam, da moj pedigree izpričuje čistokrvnost Primorca vsaj za toliko rodov nazaj, kot je potrebno kužkom, da dokažejo svojo čistokrvnost. Razvidno je tudi kontrolirano poreklo, ki je bližje Trsta kot marsikateri strupeni jezik današnjih Tržičanov. Preverljivo je, da ti rasistični kriteriji niso bili odločilni, da so me organi tržaške univerze po kriterijih, ki veljajo v Italiji, izbrali za sodelavca.

Zoltan Jan

Lahko bi pisma Zoltana Jana ne objavili, saj je sorazmerno dolgo in na nekaterih mestih tudi žaljivo. Zoltan Jan se resno spopada s kratkim satiričnim odstavkom v rubriki Rasti, ki jo pišejo in urejajo mladi. Samo zaradi njegove resnobe in užaljenosti pismo objavljamo na tem mestu, toda ob tem imamo nekaj pripomb:

1) Zoltan Jan govori v pismu o avtorici bodice. Je tako prepričan v istovetnost avtorice ali avtorja?

2) Zoltan Jan pravi, da hočemo iz Borisa Pahorja in iz VSEGA zamejstva napraviti žrtveno jagnje starih slovenskih oblasti. Kdo to trdi? Prav VSE zamejstvo go-

4. stran platnic |||||

SLIKA NA PLATNICI: Nekaj spominov na papežev obisk v Trstu (foto M. Magajna).

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Albert Miklaveč, Franc Mlijač, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemač, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Breda Susič, Lojze Škerl in člani uredniškega odbora.

Po papeževem obisku

Od papeževga obiska je minil mesec dni in že bledijo spomini na neposredni dogodek, še živa pa so in odmevajo doživetja, ki smo jih bili deležni kot posamezniki in skupnost na množičnih srečanjih s svetim očetom ob poslušanju njegove tehtne besede, ki tudi ni prikrivala skrbi za usodo vse naše verske skupnosti. Prav tako pa še skelijo razočaranja ob drobnih in večjih dogodkih, ki so papežev obisk napovedovali ali ga spremljali. V mislih imamo slovensko prisotnost pri celotni manifestaciji, pri čemer pa velja pripomniti, da je bil učinek v tem smislu sorazmerno boljši, kolikor je geografsko bolj oddaljen od tržaškega Velikega trga. Po papeževem obisku se je vse umirilo in pri tem se ne moremo znebiti občutka, da se zdaj ne bo nič spremenilo.

Dejstvo je, da je organizirana protislovenska gonja desničarjev in nacionalistov preplašila cerkvene kroge v Trstu do take mere, da so slovenski delež pri bogoslužju vse bolj minimizirali, medtem ko so potrebno načelnost potisnili v ozadje v pričakovanju boljših časov. Izgubljena priložnost, bi lahko rekli, za tržaško Cerkev, da izkoristi veliki dogodek za nekatera pomenljiva dejanja pravičnosti in sprave, na katera bi se lahko sklicevala desetletja. Priložnost, ki se zlepa ne bo ponovila. To velja tudi za slovensko komponento tržaške Cerkve, ki so ji napadi preprečili, da bi lahko sproščeno pričakala svetega očeta in se samozavestno vključila v razne pobude. Čutiti je bilo neko izzivalno hladnost, ki jo je narekovalo negativno nastrojeno pričakovanje. Tudi v tem primeru torej zapravljena priložnost.

Te splošne vidike so potem potrdili še drobni dogodki, ki jih ne velja podčrtavati, a tudi ne povsem pozabiti. Kako pozabiti na primer, da na Vejni, ob prvem stiku papeža s tržaško škofijo, ni bilo niti naj-neznatnejšega znaka ali geste, ki bi spominjali na slovensko prisotnost, in isto se je ponovilo pri svetem Justu tako ob srečanju z mestom pred stolnico, kot na srečanju z duhovniki in redovniki v stolnici. Kako tudi pozabiti, da je brez kakršnekoli obrazložitve ali opravičila odpadel škofov pozdrav v slovenščini ob začetku maše na Velikem trgu in da ni nihče iz cerkvenih ali laičnih krogov vprašal, zakaj se je to zgodilo. Tudi sam slovenski pozdrav Janeza Pavla II. je bil skopo odmerjen in postavljen na isto raven kot nemški in hrvaški, medtem ko je slovenska prisotnost v sami liturgiji bila kar zadovoljiva. Toda vse to sta odtehtala papeževa govora pred stolnico in med mašo na trgu, s katerima se je obrnil na tržaško mesto in tržaško Cerkev in dokazal, da je bil dobro seznanjen s stvarnostjo naše škofije in z nevarnostmi, ki jo ogrožajo. Papež je zadel prav v bistvo problema, ko je opozoril na nevarnost zapiranja pred svetom in ko je poudaril, da se preporod mesta začne z novimi odnosi v njegovi notranjosti. In kako je učinkoval papežev »Ne bojte se!« namenjen ljudem ob oltarju in na trgu, večkrat ponovljen in poudarjen, da bi bil bolj prepričljiv, dan v premislek ljudem v Cerkvi in v civilnem življenju, tudi slovenskim vernikom, tudi širši slovenski skupnosti.

Bolj sproščeno so potekali obiski v ostalih škofijah dežele in slovenski verniki lahko rečemo, da smo bili z vsemi ostalimi srečanji lahko povsem zadovoljni, od Ogleja do Travnika, od molitve rožnega venca pred podobo svetogorske Marije, do naravno sproščenega srečanja z mladimi v Vidmu (tu bi si Slovenci iz Trsta in Gorice, če že ne tudi iz Benečije, lahko privoščili bolj organizirano in bolj množično prisotnost) in vse do veličastnih prizorov na videmskem stadionu, kjer sta slovenščina naših Benečanov in tudi rez-janščina odmevali enako kot furlanščina in nemščina ob italijanščini.

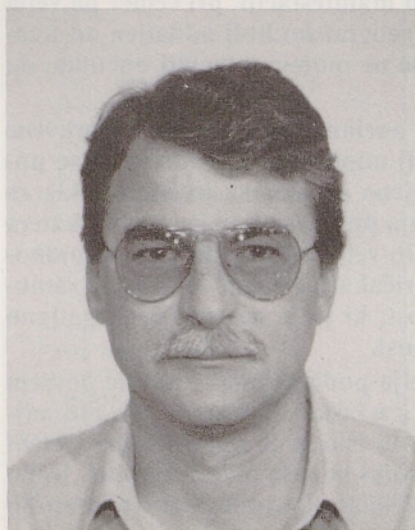
Vsem, ki so iz pravih nagibov sledili pastoralnemu obisku Janeza Pavla II., so se njegove besede o vrednosti dela, o nujnosti odpiranja drugim, o potrebi sprave, o večnih vrednotah, ki so temelj družine in družbe, o sproščeni veri in o nujnosti poguma, globoko usidrale v zavest. Zdaj je čas, da jih ne pokopljemo v spomin, temveč da jih začnemo uresničevati. V nasprotnem primeru bodo zaman vsa naša napre-zanja in napor za pravičnejši položaj naše manjšine in za njeno uveljavitev.

Za spravo in načelnost

Aprilske politične volitve so tudi na Tržaškem prinesle dokaj zaznavne spremembe in premike, ki bodo na bližnjih občinskih in pokrajinskih volitvah v Trstu morda še izrazitejše, saj so volilci zaradi afer in škandalov in zapletov z volitvami novega predsednika republike vse bolj negotovi.

Slovenska skupnost gre na volitve brez problemov, brez utvar, pa tudi brez strahu, saj je njena prvenstvena naloga potrditi slovensko prisotnost v mestu in pokrajini in si zagotoviti tako podporo slovenskih volilcev, da bodo izvoljeni predstavniki čutili za sabo glavnino slovensko čutečega prebivalstva. Tako bodo lahko z večjo močjo zagovarjali in podpirali upravičene zahteve slovenske manjšine. **Slovenska skupnost** se predstavlja z dobrimi listami tako za občinski svet kot za pokrajino kakor tudi za rajsonske sosvete. Kandidati so se pomladili, pa tudi pristop neodvisnih kandidatov pomeni obogatitev in večjo razvejanost.

Posebno pozornost vzbujata nova nosilca najvažnejših list, **Peter Močnik** za tržaški občinski svet in **Ivan Peterlin** za pokrajinski svet, ki sta tako odgovorila na naša vprašanja.

*Ivan
Peterlin*

Profesor Ivan Peterlin, kaj pomeni ta preskok iz sveta našega športa v politiko?

Ko sem se na tistem odločal za sprejem kandidature, me niti za hip ni obšla misel, da se pri tem koraku in ob morebitni izvolitvi, odločam za nekaj povsem novega.

Nimam občutka, da z intenzivnejšim poglobljanjem političnih vprašanj, ki so tesno povezana z vso našo narodnostno stvarnostjo v Italiji, pričenjam neko poglavje popolnoma na novo. Nasprotno! Svoje pedagoško delo sem vedno jemal tudi kot izrazito narodnostno obarvano poslanstvo in zdi se mi, da bi moralo imeti tudi delo na političnem področju v sebi predvsem narodnostni naboj. Res ne vidim nikakršnih okvirnih vsebinskih razlik med delom na političnem področju in delom na drugih področjih, kjer se naša narodnostna skupnost uveljavlja kot subjekt.

Kaj misliš, da je prvenstvena naloga slovenskega predstavnika v pokrajinskem svetu? Odveč je opozarjati, da je ta trenutek spet prelomnega pomena za našo skupnost.

Vsak slovenski izvoljeni predstavnik se mora ob vsakem trenutku zavedati, da mu je naš človek s svojim glasom zaupal neko nalogo: posredovanje slovenske problematike širši italijanski stvarnosti. Seveda odigravanje take vloge ni ravno lahka in enostavna stvar, posebno v okvirih kulturne togosti in ozkosti našega mesta, ne!

Na dlani je, da današnji italijanski Trst, ki preživlja izrazit in vsesplošni zasuk na desno, težko prebavlja vsakršno stvar, ki nosi predznak slovenskosti: zato je naloga slovenskih političnih predstavnikov težja kot kdajkoli prej.

Slovenski predstavnik mora biti načelen, v svojih zahtevah premočrten, skratka, človek s hrbtenico. Mirno vest ima lahko le takrat, če svoje račune polaga našemu človeku, ne pa vodstvu stranke, ki ga kot lutka dirigira iz zakulisja.

Predvsem naš človek, naš slovenski volilec, mora razumeti, da je današnji politični trenutek izredno delikaten. Zavedati se mora, da pravzaprav usodo svojega »slovenstva« drži sam v svojih rokah in zato je tudi nujno, da resnično glasuje »slovensko«.

Tebi je dobro poznana stvarnost na športnem področju in torej tudi problemi slovenskih športnikov. Misliš, da boš lahko kaj naredil v korist te ne najmanjše komponente naše manjšine?

Mislim, da ni naloga izvoljenega predstavnika ta, da se v svojih naporih opredeljuje samo za eno problematiko. Tako ob morebitni izvolitvi tudi sam še zdaleč ne mislim usmerjati svojih moči samo v športno torišče, pa čeprav mi je ta problematika iz objektivnih razlogov najbližja.

Zato naj odgovorim takole: rad bi se v nekih, zame novih — institucionalnih okvirih posvečal problematiki mladih ljudi in to v najširšem smislu besede. Zdi se mi nujni drugačni korenitejši posegi v območja, ki obravnavajo stisko in zapostavljanje starejših ljudi. Skratka, v tem našem mestu je odprtih in nerešenih ogromno vprašanj in zato je tudi nujno, da se izvoljeni predstavnik sooča z vsem in s svojimi posegi skuša vplivati na kasnejše politične odločitve.

Kaj misliš o odnosih med večino in manjšino, ali bi lahko potegnili vzporedno nit med svetom športa na eni strani ter politike na drugi? Ali bi se kaj izboljšalo, če bi se politiki zgledovali po športnikih, ali pa stanje ni bistveno drugače?

Lahko rečem, da je športna sfera — vsaj navidez — tolerantnejša in konstruktivnejša, predvsem pa bistveno manj demagoška in farizejska od politične. To je tudi razumljivo, saj se športni rezultati ne merijo s frazami in se uspehi ne gradijo z usti. Športni svet išče od vedno in na vseh področjih stične točke, medtem ko je politiku usojeno, če se hoče obdržati na površju, da stalno išče neka razhajanja, polemiko, ost. V tem pogledu je prav gotovo športno področje mirnejše in v marsičem politiki za zgled.

Slovenski šport v Italiji je z leti dosegel izrazito visoko stopnjo razvoja, je eno redkih področij, kjer lahko zasledimo zavestno politično izbiro enotnega nastopanja in torej neglede na ideološko pripadnost v našem športu najdejo mesto vsi. Prepričan sem, da se za uspešnostjo skrivajo prav ti vzroki in v tem je lahko naš šport tudi politikom za zgled.

**Peter
Močnik**

Na listi Slovenske skupnosti si Ti eden izmed najmlajših nosilcev kandidatne liste doslej. To je priznanje, obenem pa velika odgovornost.

Najprej bi se rad zahvalil stranki za zaupanje, da me je postavila na številko 1 občinske kandidatne liste. Veliko je stvari, ki bi jih bilo potrebno rešiti v korist naše skupnosti. A tudi sam imam veliko perspektiv, ki se dajo uresničiti s požrtvovalnostjo, pogumom in kančkom »realističnega« idealizma. Lahko mirno potrdim, da bom naši skupnosti nudil vse sile, znanje, izkušnjo kot upravitelj ter mladostno zagnanost, ki bodo pri tem potrebni.

Bodoči občinski svet je — glede na rezultate nedavnih političnih volitev — prava neznanka, tudi zato, ker bo, zaradi zmanjšanja prebivalstva, prvič štel samo 50 svetovalcev. Kakšno vlogo bo lahko odigrala Slovenska skupnost?

Glede na manjše število svetovalcev, bo vsak član toliko bolj pomemben. Italijanske sile so med seboj

sprte, levica se je razbila na več delov in ne uspe niti vplivati na izvolitev predsednika republike. Če bi Slovenci končno razumeli, da je to naš trenutek in bi vsi volili našo stranko, bi lahko odločali o županu.

Kakšne bodo tvoje prvenstvene naloge?

Skrb za vplivanje na velikopotezne rešitve, kot so pravični zaščitni zakon in zjamčeno zastopstvo za manjšino v vseh organih, a tudi pozornost za reševanje vsakdanjih upravnih težav našega človeka, še posebej kmeta, delavca, obrtnika v odnosih z občino Trst.

Ti imaš za sabo dolgo dobo aktivnega delovanja v pastoralnem svetu, predstavnikiškem organu tržaške Cerkve. Misliš, da ti bo pridobljeno izkustvo lahko koristilo tudi v občinskem svetu?

Delo znotraj cerkvenega organa ni politično delo, ima pa nekaj skupnega in sicer nesebično darovanje lastnih zmogljivosti v korist bližnjega. Gre za moralno izbiro v državi, ki pozna preveč škandalov v politiki. Da ne govorimo o stalnem soočanju in poslušanju najrazličnejših ljudi ter usklajevanju naših mnenj z ostalimi v bogato celoto. V tem smislu sem prepričan, da mi bo ta izkušnja gotovo pomagala.

Vedno si se potegoval za narodnostno sožitje v Trstu. Misliš, da boš s to svojo zavzetostjo lahko nadaljeval tudi v občinskem svetu, kjer je ozračje zastrupljeno s protislovenskim duhom?

Sožitje sem si izbral za eno izmed gesel svoje volilne kampanije. Dokler ne bomo uspeli odstraniti tistih psiholoških ovir, ki to danes onemogočajo, ne bomo uspeli. Potrebno je odločno, a tudi spoštljivo dolgoletno delo, osebni stiki, ki morajo upoštevati osebnost našega bližnjega-nasprotnika, njegovo obremenjenost tudi z lažnimi trditvami, ki jih sejejo prav tisti, ki hočejo, da ostane ozračje v mestu zastrupljeno iz lastnih koristi.

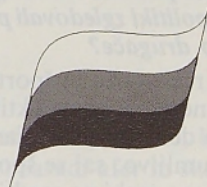
Na aprilskih političnih volitvah si bil na manjšinski listi deležen lepega osebnega uspeha, saj si dobil 1524 preferenc. Misliš, da boš uspeh lahko ponovil?

Tako veliko število preferenc me je pustilo kar brez sapa, ko sem zanj izvedel. Res prisrčno se zahvalim vsem, ki so me nagradili s tolikšnim zaupanjem. Da bi ponovil uspeh? Res je, da so me na prejšnjih volitvah volili na pokrajinski ravni, medtem, ko gre tokrat za občinsko okrožje, čeprav predstavlja Trst praktično več kot polovico celotnega tržaškega teritorija. Sem pa optimist in zato upam, da mi bodo tudi tokrat volilci izkazali veliko zaupanje, toliko bolj, ker je naša lista ideološko zelo razčlenjena in izbiramo med zelo različno usmerjenimi kandidati.

Ti si mlad in si zelo povezan z mladimi ne samo v organizacijah, temveč tudi v šoli. Kaj misliš, da lahko narediš v njihovo korist na splošno in za mlade Slovence še posebej?

Delo z mladino je zelo hvaležno, čeprav najtežje zaradi velike odgovornosti, ki jo nosimo kot sogovorniki, a tudi kot vzgojitelji. Če si z mladimi iskren in požrtvovalen, ti pride gotovo tudi vse povrnjeno. Upam, da bom lahko tem mlajšim prijateljem nudil pomoč tam, kjer sem usposobljen, saj smo na njihovem področju že nekaj dosegli, na primer na ravni sožitja.

Slovenija v OZN

SLOVENIJA
Vse najboljše!

Slovenija je v petek, 22. maja, postala polnopravna članica Organizacije združenih narodov in tako dosegla novo stopnico v procesu utemeljevanja svoje suverenosti in samostojnosti. Vsi Slovenci se tega dosežka veselimo, kar pomeni nov korak v normalizaciji slovenske prisotnosti v svetu, kar bo krepilo tudi našo in ostale slovenske manjšine zunaj matice.

Toda z razvojem v Sloveniji se ne moremo enako veseliti. Drnovšek je zamenjal Peterleta in postavil vlado z novo koalicijo in z očitnim premikom na levo. Na oblast so se vrnili komunisti s sopotniki, podpirajo pa jih nekatere demokratične sile, ki so dosedaj bile element Demosa in so bistveno sodelovale pri nepopolnem procesu demokratizacije.

Že po predlanskih prvih povojnih svobodnih volitvah je bilo jasno, da demokratizacija ne bo lahka in da ne bo lahka tista pot v Evropo, ki so si jo mnogi Slovenci tako želeli in so mislili, da bo prišla avtomatično in z njo tudi blagostanje.

Demos se je ob šibki večini v parlamentu odločil za mehko linijo demokratizacije in je v celoti sprejel prejšnjo strukturo strokovnih in tudi pomožnih kadrov vse od najvišjih organov v državi do občin. Res je, da starih režimovcev niti ni mogel zamenjati, ker mnogi niso verjeli v resničen odstop komunistov z oblasti in so stali ob strani. Stara struktura pa ni bila samo nelojalna do nove vlade, temveč je šibka tudi po strokovni plati. Prejšnjemu režimu ni bila bistveno potrebna, saj je o vsem odločala partija s svojo, interno organizacijo.

Demos se je tako trikrat znašel v težavah: sam ni imel izkušenih ljudi, na zunaj se ni imel na koga nasloniti, proti sebi pa je imel ne samo škodoželjne bivše oblastnike, temveč tudi vse časopise in RTV. Poleg tega so se kmalu začeli kazati tudi prvi znaki nesoglasja v sami koaliciji, ki niso obetali nič dobrega.

Ob vsem tem, ko je stara oblast ostala na položajih v podjetjih in bankah, vodila sistematično opozicijo v parlamentu in blokirala privatizacijski zakon, se je komunistom in starim zaveznikom zahotelo povratka v samo vlado. Dobro so se pripravili in z Voljčem so bili prepričani, da bodo Peterleta spodnesli. Na papirju so bili tako prepričani, da zmagajo, da se na diskusijo niso niti pripravili. S povsem splošnimi napadi in brez utemeljitve so ožigosali Peterleta in vlado za nesposobne, saj so jim številke dajale tako in tako prav. Toda ušteli so se, ker niso računali na proste strelce iz lastnih vrst. Prosti strelci pa so bili potem usodni prav Peterletu, ki je sicer že prestal tudi merjenje sil z Bavčarjem. Tudi medli Drnovšek bi bil pogorel, da ni pridobil socialdemokratov s Pučnikom na čelu in da ni z njim potegnila tudi skupina dotedanjih Peterletovih prijateljev.

Tudi nova koalicija ni bistveno močnejša, samo še bolj pogojena je in bo tudi sama podvržena opoziciji v parlamentu. Zakaj tako ihtavo nasprotovanje Peterletu? Zdi se, da so se vsi bali, da bi si stranke Demosa pridobile preveč ugleda, ker so znale voditi proces osamosvojitve brez prevelikih žrtev. Če bi zmogle speljati še proces gospodarske okrepitve, bi si pridobile soglasje, ki bi prineslo tudi nesporne volilne rezultate in z njimi tudi inovativen privatizacijski zakon. To pa bi pomenilo začetek konca prenoviteljev in njihovih sopotnikov, ki so znali spretno izkoristiti jugoslovansko krizo, da so bili prekomerno nagradjeni s prvimi svobodnimi volitvami.

Prihodnost političnega razvoja v Sloveniji je zdaj nejasna. Potrebno bo čimprej iti na volitve, kakor bi že sama po sebi terjala sprememba vladne koalicije. Tudi to ne bo lahko, saj se sedanja večina — še vedno v strahu pred morebitnim volilnim porazom — poteguje za poročni volilni sistem, ki bi Slovenijo popeljal v stanje sedanje Poljske in dejansko v brezizhodnost in neobvladljivost.

Beganja

Dolores Terseglav

PRELUDIJ

»Mama, Miro z otrokom sem poslal k njeni materi. Vode za umivanje ni. Jaz se lahko oprham v podjetju. Kaj boš ti, ki venomer čofaš po kadi?« Tisto o čofanju moram preslišati kot toliko drugega. Pomirjujoče odvrnem: »Menda bodo kmalu naredili kaj, da dobimo vodo.« »Figo bodo naredili. Vodo bomo dobili samo, če odprejo vodovod kasarni. Ampak prej nam lahko kasarna pošlje kak pozdravček. In še nekaj je. Prijavi sem se k prostovoljcem. Veliko bolj mirno bom odšel od doma, kadar dobim odpoklic, če vem, da si tudi ti na varnem.«

»Takoo«, zategnem, »pa mi nisi nič povedal.« »Šele včeraj sem šel. Ne sekiraj se! Vpisal sem se med rezerviste. Kje tukaj v okolici se bomo vrteli. Moral sem to napraviti. Imam nekakšen čut za čast. Navsezadnje si mene in Pavla ti vzgajala v takšnem duhu.« Ko je videl, kakšen obraz sem naredila ob omembi pokojnega sina, je poizkušal stvar obrniti na šalo: »Odkar si se zagledala v našega goloba miru, si pa sploh postala fanatična patriotka.« »Golob miru? Aha! Ali mu nisi prej pravil stara sova? On bo zdaj tvoj vrhovni poveljnik, mar ne?« »Kakšni vrhovni poveljnik neki! Mi smo sami svoji poveljniki.«

Tako torej. Zdaj sem odgovorna še za to, da sem mu vzbudila v srcu ljubezen do domovine, ki ni moja. Lepo. Nimam nič proti. Občudujem mladostni idealizem, čeprav vem, da je vojna grozna stvar in da svete vojne ni in je nikdar ne bo. Veliko bolj vesela bi bila, če bi mu lahko vzbudila ljubezen do tiste domovine, ki nam je vsem skupna.

Sin pogleda skozi okno. »Stara, poglej, kakšno čudovito jesensko vreme! Pojdi malo med svoje Kranjce! Iz Ljubljane pokliči Janeza v Begunje! Dvakrat mi je že telefoniral in nas povabil, da se zatečemo k njemu, če bi tukaj nastalo kakšno sranje. Z avtom bo prišel pote. Mimogrede mi na Brezjah kupi rožni venec!«

Rožni venec? Seveda. Na televiziji sem videla, da ga nosijo okrog vratu. Toplo mi postane pri srcu, vendar primerno nazivu stara pogodrnjam: »Ali ne bi bilo bolje, da bi vsaj zdaj šel po tolikem času k spovedi in k obhajilu? Bojim se, da bo rožni venec postal zgolj moda. Naj bo na vratu! Ampak neki norci so ga obesili na top!«

»Ti mi ga kar lepo prinesi! In tvoji brezjanski fra tri naj ga blagoslovijo.«

»Dobro, Petiček. Torej moram iti.«

»Ne silim te, ampak pametno bi bilo. Saj greš navsezadnje k svojim.«

Kdo je sploh še moj? Doma se počutim edino le še na pokopališču, v cerkvi, na samostanskem hribu in v bližnjem dolcu, kjer letos zaradi suše najdem le tu in tam kakšen osamel korček.

»Prav imaš. Grem. Samo neprijeten občutek imam, da celo življenje nekam bežim. Pravzaprav begam, ker nikdar ne pridem na cilj.«

PRVA FUGA

Za premišljevanje o svojih beganjih imam obilo časa tako pri starem, bolnem, nervoznem bratu kakor na dolgi, samotnih sprehodih po Rožniku, kjer zdaj cvete svečnik in pod nogami šumi prvo odpadlo listje. Ko na poti v Tivoli grem mimo hotela Slon, se spomnim na tisti davni poletni dan, ko sem z obupno odločnostjo prestopila njegov prag in povprašala vratarja ali stražarja — tega ne pomnim več — po tovarišu Tinetu. Tudi tega ne vem, kako sem zvedela, da Tine stoluje v Slonu. V višji gimnaziji sva bila večna nasprotnika in obenem velika prijatelja. Mislim, da sva se medsebojno spoštovala. Bil je iz bogate meščanske družine in vendar je bil od pete gimnazije naprej odkrit levičar. Na vsak način ne bi bila nikdar šla prosjačit za prepustnico koga izmed sošolcev, ki so pred vojno vneto obiskovali Marijino kongregacijo, med vojno pa prav tako vneto pobijali svoje bivše tovariše.

Ko sem čakala, sem zapazila, da so skoraj vse dame, pardon, tovarišice, ki so posedale v hallu ali se spuščale po stopnicah, nosile dolge domače halje. In dobro vem, da sem takrat kljub besu in obupu še zmeraj zmogla toliko nepristranosti, da sem zapopadla, da se ženska, ki je morda mesece in mesece spala v težkih čevljih in zamazani uniformi, zdaj z užitkom po cel dan zavija v svilen kimono. Kako je prišla do njega, no, to je že drugo vprašanje.

Potem se spominjam samo še tega, da sva se s Tinetom prav prijazno pozdravila, da mi je takoj napisal ali podpisal dovolilnico za prehod čez mejo. Kje jo je napisal, ali v hallu ali v svoji sobi, in kakšna je bila, že zdavnaj več ne pomnim. Za vedno pa se mi je vtisnilo v spomin, da je bil ali začuden ali pa vesel, da me vidi, ali pa mi je celo rekel nekaj podobnega kot »srečno!«. Skratka, imela sem vtis, da me nekako podi čez mejo. Hvala, Tine, čeprav tvoje dobre nistem izkoristila!

Dolgo, dolgo v življenju sta mi zveneli dve melodiji te fuge: glavna in postranska. Glavna je bila obžalovanje, da se moje beganje ni spremenilo v resničen pobeg, postranska pa hvaležnost angelu varuhu, ki mi je stal ob strani, ko sem motovilila po tujem mestu. Ta-

krat je nastal sonet, ki nosi ravno ta naslov »Tuje mesto«. Prvi dve vrstici se glasita:

»Po tvojih cestah, tuje mesto, hodim,
plašno, kot da bi s trnjem bile krite.«

Kadar se spomnim ene tistih poti, se moram še danes zahvaliti angelu varuhu. Pa po vrsti kot so hiše, no, v tistem »tujem mestu«.

Zdi se mi, da sem se najprej oglasila pri očetovem bratrancu. Bil je nezakonski otrok slovenske služkinje, a s svojo pametjo in pridnostjo se je preril do prvega strojnika na čezmornikih tržaškega Lloydja. Z očetom sem ga bila obiskala kot dekletce in za vedno mi je ostalo v spominu ogromno stanovanje v stari palači, s trojnimi šipami zoper burjo in zoper vročino, s težkimi žametnimi zavesami, orientalskimi preprogami in kitajskimi vazami. In sredi tega temačnega sijaja čudovito lep star gospod, z belimi, svilenimi lasmi, naglušen od večnega hrupa v ladijskih trebuih.

Zdaj je bil, žal, že na drugem svetu. Sprejela sta me njegova žena Italijanka, hči propadlega bankirja, in njen sin Ermanno, kapitan pri Lloydju, ki pa je bil podoben komurkoli prej kot kakšnemu morskemu volku. Še posebno pa ni imel ničesar od lepote pokojnega očeta. Gospa Erminia mi je milostno odkazala sobico za služkinjo z oknom na dvorišče: »Un paio di notti puoi dormire qui, Maddalena!«

Z okolnih zidov je puhtela neznosna vročina. Nemirno sem se premetavala po postelji in v ušesih mi je brnel tisti »un paio di notti«. Takoj drugi dan je gospa Erminia omenila, da pravzaprav ne razume, zakaj sem zbežala iz domovine. Strašansko začudeno sem jo poslušala, kako je pomilovala »quei poveri partigiani«, ki jim je ona nosila hrano, saj so jih osvobodili »da quei maledetti fascisti e Tedeschi«. Posumila sem, da to govori zgolj zato, da bi se me čimprej rešila. Toda ne. Ermanno, ki ni znal niti besedice slovensko, se je zdaj vrtel po stanovanju z rusko vadbico v žepu atlasnega domačega suknjiča. »Veliko sreče!« sem škodoželjno pomislila, ko sem ga neko popoldne zalotila v poltemnem salonu, kamor sem se zatekla iz neznosne vročine svoje sobice, kako se je potil v prijetnem hladu nad rusko azbuko.

Naslednje dni je gospa Erminia čedalje bolj nevoljno pogledovala mojo prtljago. Ne vem, kako to, da je moja revščina stala na hodniku in ne v moji sobici. Tam je v resnici kazila harmonijo dragocenega tekača in še dragocenejše visoke kitajske vaze. »Danes prihajajo k meni prijateljice za bridge. Umakni to, prosim, v svojo sobo, Maddalena«, se je s končkom svilene copatke obregnila ob moj odrsani kovček. Ko sem se nekoč znašla na cesti skupaj z Ermannom in sva srečala berača, mu je ta moj po poli bratranec vsul na dlan nekaj drobiža. Nato se je obrnil k meni in me vprašal: »Ma tu, Meg, dei soldi ne hai?« »Si«, sem se zlagala. Potem sem še bolj pridno brskala po časopisih in končno izbrskala majhen oglas. »Ti, Ermanno, kje je Via delle Monache?« »To je ena tistih uličic, ki vodijo k svetemu Justu. Kaj pa hočeš tam?« »Neki oficirski klub

išče gospodično z znanjem angleščine in italijanščine.« »Tam? Ne vem, kaj bi bilo to. Zavezniška uprava je na trgu Unità.« To sem vedela, toda kdo bi se upal v tisto veličastno palačo z podpisom »Allied Military Government«.

Lovila sem se po strmih, ozkih uličicah in našla v nekem zidu velika hrastova vrata s številko označeno v oglasu. Pozvonila sem. Na pragu se je pokazal visok Američan. Skozi priprta vrata sem uzrla nekakšno rdeče žametno sijanje, ki se nikakor ni skladalo s kakršnokoli pisarno. Izdrdrala sem nešteto krat ponavljani govorček. Oficir, moral je imeti nekaj čez štirideset, me je gledal, gledal in molčal. Takrat ga je moral obsenčiti s svojimi perotmi moj angel varuh, kajti nasmešnil se je, odmajal z glavo in v svoji, meni komaj razumljivi amerikanščini zamomljal: »My dear girl, that's nothing for you. By, by!« Težka vrata so se zaprla.

Obupana in vendar Bogu hvaležna, kajti kljub svoji neizkušeni sem se zavedala, kakšni nevarnosti sem ušla, sem odšla na obalo in se usedla na klop. Morala sem imeti na kolenih nekakšno podlogo, kajti začela sem pisati domov. Mimo je prišel visok, mlad angleški oficir. Zauštil se je, nasmešnil in pokazal na pismo: »Dear Mother?« »Yes I am writing home.« »Refugee?« »Yes.« Spominjam se samo, da je govoril najčistejšo angleščino, takšno kot me jo je učila stara gospodična, ki je bila študirala v Angliji. Na koncu pogovora mi je svetoval, naj takoj odidem na Zavezniško upravo. Nato je potegnil izpod bluze ogromen kos čokolade in mi jo dal. »Good by! Good luck, young lady!« Kot uročena sem gledala za tem utelešenim plavalasim angelom.

V tisto veličastno palačo ni bilo prav čisto nič težko priti. Če se prav spominjam, lažje kot k Slonu. Sprejela me je prijazna slovenska gospa. Verjetno je preizkusila moje znanje — takrat sem znala celo nekaj angleške stenografije — in mi rekla da prihajam ravno o pravem času. Da namreč neki ameriški major, po poklicu advokat, išče prevajalko. Gotovo sem se ob besedi ameriški prestrašila, ali ga bom sploh razumela, toda debelušni in dobrodušni gospod je govoril lepo angleščino, samo besede je malce zategoval. Bržkone je bil kakšen gentleman z Juga Združenih držav.

Tukaj se mi štrena zmeša. Najbrž so mi naročili, naj se javim čez nekaj časa. Ne vem več, kdaj me je gospa Erminia dobesedno postavila na cesto. Spominjam se samo dolge, prašne, vroče pešpoti na Kras. Tam je živela sestra nekega primorskega begunca, ki je kot dijak pri nas zastoj jedel in spal. Sprejeli so me pod streho, le hrane jim verjetno ni preostajalo ali pa je bilo mene sram, da bi prosila še za jed. Skratka, pomnim samo to, da sem se zvečine hranila z grozdom, smokvami in breskvami, ki sem jih nakradla po vinogradih. Pisala sem domov, poslala novi naslov in sporočila veselo novico, da imam zagotovljeno zaposlitev.

In potem, najbrž kakšen dan poprej, preden sem morala nastopiti službo, je prišel materin odgovor. Bog

naj mi odpusti, zdi se mi, da tistega pisma do danes nisem prebolela. Glavna misel je bila, da bo brez mene čisto zagotovo od žalosti umrla. Na koncu je bila pripomba v tem smislu, da bom uničila celo družino.

Mama je doživela dvaindevetdeset let, čeprav sem jaz dve leti zatem za vedno zapustila domačo hišo. Bratje so takrat imeli že vsak svojo družino in dva od njih sta bila z menoj ali brez mene preteto slabo zapisana pri komunistih. To uničevanje bi moglo veljati kvečjemu za Vasjo, partizanskega zdravnika, le da se je mnogo pozneje pokazalo, da mu je moja neznatna oseba veliko bolj škodovala s svojo prisotnostjo kot bi mu s svojo odsotnostjo. Smešno, toda resnično. Ko je kot sanitetni mornariški oficir spremljal ne goloba, ampak galeba miru, ga je mislim, po tretjem potovanju poklicala spet neka ptica, to pot kos, in mu zažvrgolela, da ne gre, da bi še spremljal Starega, ker ima na Hrvaškem sumljivo sestro, v Sloveniji pa sumljivega brata profesorja. To je bila največja čast, ki sem jo v življenju doživela! S čim sem si jo zaslužila, ne bom zvedela nikoli. Tudi na drugem svetu ne, ker se tam gotovo ne ukvarjajo s tajnimi obveščevalnih služb.

Vrnila sem se v mesto. V neki cerkvi, kateri ne vem, sem se zgrudila pred podobo Matere božje. Bogve koliko časa sem tam klečala v groznem boju sama s seboj. Potem sem odšla k prijazni gospe na Piazza Unità in ji povedala, da domači zahtevajo, da se vrnem domov, ker jim drugače grozi... Ah, saj sama ne vem, kaj sem rekla, da jim grozi. Sicer pa ni bilo ravno potrebno, da si delal pri Zvezni vojaški vladi, da si si lahko zamislil, kaj more čakati nekoga onstran meje.

Nikdar nikoli ne bom mogla pozabiti tiste smrtno žalosti v srcu med vožnjo nazaj v prenapolnjenem vlaku. Bržčas so mi kolesa takrat pela nekaj podobnega kot »Nazaj v ječo, nazaj v ječo!« Ječa se mi je dozdevala domača hiša, mrzla, pusta, brez bratov, z mojim ubogim očetom, ki si nikdar ni mogel opomoči od nemškega taborišča, kamor je bil dospel kot vojni dopisnik, čeprav je imel ob začetku vojne malo manj kot šestdeset let. Vrhu tega sem se zavedala, da me lahko tam čaka resnična ječa, iz katere, težko da bi prišla živa.

In kadarkoli me je pozneje v življenju doletelo kaj hudega, sem obžalovala to vrnitev. Seveda Bog sam ve, kako bi bolelna in neizkušena begala v velikem svetu, če bi v njem ostala! In vendar me je to obžalovanje obšlo spet zdaj, ko sem se znašla v središču balkanskega ciklona, ki mi grozi, da mi odnese edino bitje, ki mi je ostalo na tem svetu.

DRUGA FUGA

Zbudila sem se ob tisti strašni uri med tretjo in četrto po polnoči z neznosnim občutkom osamljenosti. Ne samote, oh ne, te si še kako želim! V sanjah sem taval po neskončni, pusti planjavi, dokler nisem z glavo butnila v neviden zid. Ko sem segla po inhalatorju na posteljni omarici, kajti zastajal mi je dih, so mi zazvene besede vklesane na sanjskem zidu: Domus amoris ac pacis. Fugite procul irae, odium, bella.

V slovenska obzorja in čez

Mogoče ne veste, da...

- da so srbski časniki vprašali beograjskega nadškofa dr. Perka, ali je res papež proglasil Josipa Broza - Tita za svetnika...
- da je Lovska zveza Slovenije, kjer še zmeraj igra pomembno vlogo bivši sekretar Zveze komunistov Slovenije Franc Šetinc, bojkotirala knjigo emigranta in svetovnega lovca Mirana Raka »*Takšni smo pač lovci*«, ki jo je izdala celovška Mohorjeva družba...
- da v času, ko v mestih bivše Sovjetske zveze izginjajo »Leninovi trgi«, še naprej obstaja »Leninov trg« v Mariboru...
- da je bil Ivan Dragičević, eden od štirih medžugorskih vidcev, ki ima še redna videnja, v maju na obisku v Sloveniji...
- da agencija Kollander Travel, ki že dolga leta organizira potovanja ameriških Slovencev v Evropo, namerava letos pripeljati v Slovenijo 1000 ameriških potnikov...
- da je italijanski jurist Norberto Bobbio, ki ga je zaradi njegovega izrednega moralnega in protifašističnega ugleda italijanska levica mislila kandidirati za predsednika republike, kot univerzitetni profesor bil med tistimi, ki so prisegli zvestobo fašističnemu režimu...
- da so češki intelektualci, ki so leta 1977 ustanovili Listino 77 (243 podpisnikov) za obrambo človekovih pravic proti komunistični tiraniji, sklenili, da se bo delovanje tega združenja nadaljevalo tudi v novih demokratičnih razmerah...
- da bo jeseni izšla pri založbi Società Editrice Internazionale v Turinu nova knjiga italijanskega katoliškega pisca Vittorija Messorija, kateri ni težko napovedati svetovnega uspeha, z naslovom *Je trpel pod Poncijem Pilatom?* (Nov širok prikaz dokumentacije o Kristusovem trpljenju)...
- da je že pripravljen nov slovenski denar, ki so ga natisnili v Angliji in na katerem so upodobljeni Primož Trubar, France Prešeren, Jurij Vega, Jože Plečnik, Jakobus Gallus, Rihard Jakopič in Janez Vajkard Valvazor.

Ko sem zjutraj odprla televizor, sem se spomnila, odkod sinočnje sanje. Namesto da bi šla spat, sem prejšnji večer do polnoči zijala v to nesrečno škatlo in med drugim gledala, kako z morja, s kopnega in iz zrak-a osvobajajo mesto moje druge fuge. Osvobajajo ga tako, da iz njega beži vse, kar more; starci, bolniki, nosečnice pa kot podgane čepijo v vlažnih kletih. In v presledkih med enim in drugim obstreljevanjem begajo po vodo in hrano.

Tudi jaz sem v tistih davnih časih, eno leto po mojem prvem begu, begala po njem. Jaz sicer nisem bežala pred granatami in podobnim, mene je po eni strani priganjala želja po svobodi, po drugi pa mi je bil za petami nekakšen jugoslovanski Javert, ki je iz kraljevske predsedal v rdečo policijo. Ta je z nezmotljivim nagonom sledarja zavohal, čemu sem prišla tako daleč na jug.

Prav kakor v prvi se tudi v drugi fugi prepletata dve melodiji: Sla po svobodi in lepota mediteranske jeseni. Danes, ko mi je od vseh zemeljskih ljubezni ostala samo že ljubezen do živali in do narave, mi še zmeraj zveni druga melodija: pesem morja, topli pesek na osamljeni plaži, košati rožičevci, ki se preveša čez zid gosposke vile; ciklame, ne tako dišeče kot naše, zato pa prave eksotične lepote z nazobčanimi cvetnimi čašicami.

Spominjam se samotnih, otožnih sprehodov po starem pokopališču, kjer gospoda:

Tu sami trunu bar u miru,
dok cv'jetnom travom pase krotko stado,
što san gospoda ne budi u svom gaju.
»Requiem aeternam!«... čuj eolsku liru
čempresa grobnijeh!... Možda šapču o raj.

In mislim, kako to, da sredi tiste poezije nisem napisala niti enega edinega verza, medtem ko sem leto dni pred tem v tistem prozaičnem emporiju, mojem tujem mestu, zložila en sonet in par krajših pesmi. Ne vem, ali sem si bila takrat zapičila v glavo, da nočem biti več ubog pesnikun, ampak da hočem biti svobodna in živeti, živeti, živeti... (Sam Bog ve, kaj sem si predstavljala pod tem!) Mogoče pa se je samo staro mesto slavnih pesnikov branilo pred neznano, mlado pesnico, ki se je pritepla od nekod s severa.

In zdaj se je izmučeno, ranjeno mesto s svojo poezijo vrnilo v sanje mene, stare žene. Nekega popoldneva sem se na svojih tavanjih znašla v njegovi okolici. Lačna, utrujena sem se kot preganjana mačka stisnila k napol podrtemu, toplemu zidu. Morda sem bila zadremala, kajti v nočeh sem malo in slabo spala. Vem samo, da sem se v nekem trenutku ozrla v lamnite podboje vrat, ki so vodila v podivjan vrt. Na njih je bil vklesan latinski nadpis. Ne sprašujte me, kaj je bilo napisano. Prav gotovo nekaj podobnega, kot se mi je vrnilo v sanje. Nekaj o Muzah, o miru, o ljubezni. Tudi tega ne vem, ali je bil nadpis nepoškodovan ali pa sem s takratnim znanjem latinščine iz posameznih zlogov, iz kakšnih Mus..., am-ri, pac... in podobno, razbrala njegov pomen. Blažena vrata, blažen ogromni modri-

kasto zeleni dežnik pinije nad njimi, blaženi okrušeni stebrički nekdanje pergole! Ste še tam? Ali pa ste do kraja podrti in na sredi začaranega vrta zija pošastni bombni lijak?

Po enem tednu nadaljujem spomine na svoje drugo beganje. Stanujemo tik pokopališča, kjer so včeraj pokopavali fanta istih let, kot sem jih imela jaz, ko sem vdruživši poizkušala ubežati usodi. Namesto da bi odšla na pogreb, sem pogoltnila pomirilo, spustila žaluzije, se vlegla v posteljo in trpela kazen za svojo strahopetnost. Nobena tableta, nobeno zaprto okno, nobene naoknice niso pomagale. Skozi vse je prodiralo: najprej »ta zadnji soldaški zvon«, za njim koračnica, spet zvon, potem tišina. Tišina, v kateri je gotovo duhovnik molil pogrebne molitve, jaz pa sem stiskala pod odejo rožni venec in molila: »Ki je za nas težki križ nesel« za mater edinca, zanj pa »Ki je v nebesa šel«. Ko sem mislila, da je, hvala Bogu, vse končano, je zadonela salva in me spomnila na Vasjin pokop pred dvema letoma. Ko se je oglasila še himna, nisem več mogla zdržati. Skočila sem s postelje, nataknila plašč in odprla okno. Prepozno! Himna je izzvenela, lepa zemeljska domovina se je za vselej poslovila od otroka, ki je zanjo žrtvoval svoje življenje.

Tako kot se spominjam danes tistega leta med prvim in drugim begom, se bomo najbrž po smrti spominjali zemeljskega življenja. Kot nekih mučnih, zmedenih sanj. Najprej obup in jesenski sprehodi po Tivoliju ob progi, ki me je bila najprej odpeljala v svobodo in potem nazaj v suženjstvo. Zatem zima z mrazom, bronhitisom, astmatičnimi napadi. Pomlad, ki sem jo prebila z guljenjem za diplomu in končno v vročem poletju diplomski izpit.

Pismena naloga: Dantejeva politična misel. V to nalogo sem izlila vso svojo brezupno željo po svobodi; Dantejevo cesarstvo mi je postalo nekaj podobnega kot današnja Združena Evropa, čeprav v tistem času o njej še ni nihče govoril; Dantejev Hrt pa malodane tisti plavalasi Anglež, ki mi je bil podaril čokolado in nasvet. Tako vsaj se mi dozdeva zdaj v starosti. Takrat sem bila vendar veliko pametnejša in veliko bolj izobražena kot danes. Dobri Maestro mi je nalogo vrnil z nasmeškom, da je malo preveč posodobljena, vendar mi je zanjo dal osmico.

Pri ustnem izpitu me je med drugim vprašal, kateri je največji renesančni pesnik. Ustrelila sem: »Michelangelo!« »Signorina?!« se je očitajoče oglasil Maestro. Brez prepričanja sem se popravila: »Ariosto«. Seveda kaj je meni pomenil celi Orlando furioso v primeri z zgolj štirimi verzi, ki jih je Michelangelo namenil svoji Noči:

Ljubo mi je, da je telo mi skala,
dokler nasilje in sramota vlada;
gluha, slepa, brez srca sem rada,
ne budi me, ker še naprej bi spala.

Zdi se, da je Maestro čutil podobno kot jaz, kajti dobila sem desetko.

Vladimir Kos

Vrbe žalujke ob misijonski kapeli

*»Doklej boste žalostne, vrbe žalujke?
Nad praznim vam grobom visijo lasje.
Ker vstal je! Povprašajte oljke in ljuljke —
še zmeraj od silne resnice drhte.«*

*Po luč, ki vse greje, se veter je vrnil
prav k soncu, podobi studenca z močjo.
V zeleno svetlobo je vrbe ogrnil;
vzbrstele so v himno z Veliko nočjo.*

*A vetra besede so padle h kanalu;
le rak je prisluhnil, potem se je skril.
A vrbe so gledale blato v zrcalu —
kot da mu je nekdo svetlobo razbil.*

*A tam, kjer ni vetra s to srečno novico,
žalujke otožno vodám zelené.
In gledajo v svod vračajoče se ptice,
in luno, ko pride umit si solzé.*

In z diplomo, pocukrano z izjemo tiste osmice s samicami devetkami in desetakami, toda napisano na papirju komaj dobrem za zavijanje klobas, sem odšla, kot se temu reče, v življenje.

V tistem letu pred diplomo je do mene pricurjela vest, da me imajo za špijonko. Ne samo danes, tudi takrat se mi je to dozdevalo popolnoma logično. Ustvarjalci rdečih nebes so bili dovolj pametni, da niso mogli zapopasti, kako to, da bi nekdo brez tehtnega vzroka prišel iz kapitalističnega pekla nazaj v njihov raj. Kdo mi jo je povedal, sam Bog ve. Morda me je opozoril Dizma iz Kocbekove Listine v hišni veži med smetnjaki, kajti bil je vame malce zaljubljen. Ali pa je to prišepnil očetu kdo izmed njegovih bivših prijateljev. Še zdaj se vidim, kako sedim v kuhinji in se grejem ob električnem kuhalniku. Mogoče ne morem spati zaradi astme, mogoče pa prežvekujem kakšnega Besnega Orlanda ali pa sicer zanimivejšega, ampak še bolj besnega D'Annunzia. Odškrinejo se vrata male sobice in prikaže se ubogi oče v dolgih, s petljo zvezanih spodnjicah. Tudi on ne more spati zavoljo bolečin v želodcu in zaradi strahu za svojega postržka.

Morda je po diplomi očka sprožil misel, naj bi odpotovala na Lapad, kjer je imela bogata sefardska družina Vasjine žene razkošno vilo, morda pa je to misel spočel moj lastni strah in obup. Lahko pa, da je ta nasvet dal staršema Vasja sam, ki je takrat služil v Sloveniji.

Skratka, v začetku septembra sem se po dolgi, pravi pravcati balkanski vožnji z vlakom znašla v mestu, kjer je cesar Dioklecijan baje na stara leta sadil zelje. (Ne-

srečni Dioklecijan! Čeprav je preganjal kristjane, ni lepo, da po tisoč sedemsto letih bombardirajo njegovo palačo!) Ko sem se vkrcala na ladjo, mi je prijazen častnik, ki je imel službo, ponudil svojo kabino. Zadremala sem. Toda gorje! Zbudila sem se s strašnim astmatičnim napadom. Kako sem pripotovala do cilja, kako sem iz pristanišča prišla do vile na Lapadu, sem, hvala Bogu, pozabila.

Vem samo, da me je svakinja oblečena v razkošen, toda zamaščen kimono (Že spet kimono!) začudeno gledala. Ob njej sta stala dva majhna fantička in me prestrašeno gledala, kako hropem. Svakinja me ni bila niti malo vesela. Po dolgi, grozni, vroči noči, ko sem ob oknu lovila sapo in se mi je dozdevalo, da me duši nekakšen pokopališki duh (bile so le nedolžne ciprese), me je odpravila v bolnico. Ko sem se vrnila iz bolnice, sem odšla prosit prenočišča v bližnji nunski samostan. Svakinja je namreč izjavila, da sama komaj preživlja otroka z Unrrinimi paketi in da se od Vasja ločuje.

Kot leto poprej sem v glavnem živela od sadja. Poležavala sem na čarobnih, več ali manj praznih plažah, in hrepeneče zrla na morje, kot da se mi bo na obzorju prikazala druga obala. Nekoč se je blizu mene sončila angleško govoreča dvojica. Kako sem se jima približala, kako sem zvedela, da je eden izmed njiju tamkajšnji zastopnik Unrre, ne vem. Vprašala sem ga, kako bi se lahko zaposlila v njegovem uradu. Kritično me je premeril in odgovoril odklonilno. Gotovo je zavohal, kakšni so moji nameni. Nič čudnega, saj je gotovo bil špijon.

Nekega dne se je brez vprašanja zraven mene vsedel bled, potegnen fant in se prav nesramno zazijal vame. In takrat se je začela moja prva in edina pustolovščina. Pa ne ljubezenska, oh ne! Moji siloviti želji ne samo po svobodi, ampak tudi po ljubezni, je zastavil pot moj nagajivi angel varuh v podobi tega blazirane, od mene dve leti mlajšega razvajenčka bogate beograjske družine. Ko je čez nekaj časa uvidel, da so vsa njegova obleganja zaman, je popustil in začela sva raje snovati skupen pobeg. »Pridi pod večer na najino plažo!« mi je naročil nekega dopoldneva.

Sonce je zahajalo in vso širno morsko ravan spremenilo v raztopljen baker. Sedela sem na robu tega ognjenega morja kot majhna, nesrečna črna mravljica in ugibala, kaj pripravlja tisto beograjsko fante in kdaj se bo končno pojavil. Pesek je zaškripal. »Ah, si vendarle prišel...!« Ime sem pozabila. »Kaj nameravaš?« Tedaj je zažvižgal in iz sosednjega grmovja se je izvila senca. »Pridi sem,...!« (spet: nomen nescio) »To je tista slovenska gospodična, o kateri sem ti pravil.« Temna prikazen je zamrmrala, če se prav spominjam, nekaj podobnega, kot »ti in tvoje afere z ženskami!« Vendar se je na koncu skrivnostni NN razprl in odkril... Da, kaj je pravzaprav odkril? Na vsak način nekaj skrivnostnega, nevarnega, romantičnega, čisto v sozvočju z nočjo, ki se je kot ogromna ptica s hribov spuščala na morje.

Da je kraljevski oficir, da je v angleški službi, da so mu prišli na sled, da mora pobegniti in tako naprej. Gotovo še to, da zna krmariti, da ima kompas in podobno; kje pa je mislil dobiti motorni čoln, ne vem ne danes niti sem vedela takrat. Zagotovo pa vem, da midva z mojim beograjskim kavalirjem nisva imela niti prebitega ficka.

Ko sem drugo jutro pri zlatarju prodajala uro, me je pred vrati čakal že prej omenjeni jugoslovanski Javert. »Že dolgo opazujem vas in tistega fanta. Tudi on je včeraj prodajal svojo uro. Pazite se gospodična!« (Ta gospodična mu je najbrže ostala iz prejšnjega službovanja.) »Vem, kaj nameravate. Poslušajte me! Odi- dite domov!«

In sem odšla. To pot sem celo vožnjo opravila po morju. Izkrčala sem se v mestu, kamor me je leto za- tem naplavila usoda. Tu še danes živim in tu skoraj vsak dan hodim mimo svojega bodočega groba.

FINALE

»Mama, jaz sem!« »Ah, Petiček, celo noč sem sa- njala o Pavelčku!« »Umiri se! Hrvaška garda vse nad- zoruje!«

Kako moška in obenem kako otroška je ta izjava! Ampak mar se moški ne igrajo vojne, odkar je bil Adam izgnan iz raja? Ženske pa smo obsojene na ča-

kanje. Da bi vsaj v duhu mogla spremljati kalvarijo svojega sina, vzamem v roke Kocbekovo Slovensko poslanstvo, ki se je tam nekje okoli prebijalo proti Bosni.

Oh, moj dragi, nesrečni prerok Edi! Saj si bil še bolj otročji kot moj sin. Sanjal si, da bo partizanstvo en- krat za vselej poravnalo vsa nasprotstva; da bo tako rekoč izbrisalo ločnico med Vzhodom in Zapadom, ki so jo naši slovanski predniki prekoračili takrat, ko so od Karpatov sem prišli na balkanski polotok. Koliko modrejši je bil tvoj pesniški prednik, trezni gorenjski pravnik, ki je v samem začetku zavrnil ilirske sanjari- je! In vendar, moj Bog, pretrdo kaznuješ narod, ki je v mladostnem navdušenju spočel ta zanosni sen!

»Mama, telefoniram s pošte v neki vasi.« In spet tisti otročji »vse nadzorujemo«, vendar to pot izrečen z veliko manj samozavestnim glasom. In na koncu otroška prošnja: »Mama, moli zame!«

In mama nikamor več ne beži, mama kleči in moli. »Ki je za nas krvavi pot potil« za Vukovar, »ki je za nas težki križ nosil« za sina, »ki je za nas na križu umrl« za vse ubite.

Prizanesi mojemu sinu, sestra Smrt! Pred teboj vse življenje bežimo, pa ti nikdar ubežimo. In vendar nas ti edina vodiš skozi vrata miru, ki jih nadzoruje an- gelska garda!

Requiem, requiem...

Pomagajmo beguncem iz Bosne in Hercegovine

Iz zbirnih središč za begunce v Sloveniji prihajajo prošnje za po- moč in solidarnost. Številne za- mejske organizacije so se vključi- le v akcijo in zbirajo pomoč v bla- gu in denarju. Vse zbrano sproti iz- ročajo Rdečemu križu in Karitasu Slovenije. Bodimo velikodušni in pomagajmo po svojih močeh ne- dolžnim žrtvam brezumne vojne.

Sarajevo '92: tako izgleda središče mesta.

Saša Martelanc

Do konca v spodbudnem spominu

Ob dvajsetletnici smrti profesorja Otona Muhra

Profesor na Aquinas College, Grand Rapids, Michigan. Posnetek iz leta 1963, sedem let po odhodu iz Trsta.

Ko smo bili spomladi leta 1972 še pod vtisom žalostnega slovesa, smo dali našemu spominskemu zapisu naslov »Dragi profesor Muhr«. Po dveh desetletjih nam tiste besede še vedno zvenijo sveže. Enako čustvo je v njih kot tedaj. Vmes je le blagi čas, pravično sito, ki loči minljivo od trajnega.

»Včeraj je v Gorici za pljučnim rakom izdihnil Oton Muhr, moj dragi in zvesti prijatelj. Septembra bi dopolnil štiriinpetdeset let. Duhovit, samostojen, v izražanju aforističen. (...) Oton Muhr je bil dosleden in njegova pot je bila jasna. Po tej poti je hodil vzravnano in samozavestno. Razgledan po grški in latinski kulturi, zrasel iz slovenskega izročila v kremenit, svobodoljubljen značaj, v besedah izklesan, kritičen, jedrnat, prepričevalen. Kdor je imel srečo, da ga je spoznal, ga bo do konca ohranil v spodbudnem spominu«.

Te besede si je na prehodu z aprila na maj 1972 v svoj dnevnik zapisal pesnik Vinko Beličič. V soju teh lepih besed je gotovo zaživel spomin v vseh, ki so profesorja Muhra poznali, spoštovali in imeli radi. Njim moje besede ne morejo dodati kaj bistveno novega. Želijo pa vsaj še kaj sporočiti vsem ostalim, zlasti mlajšim, ki jim Oton Muhra ni bilo dano poznati. In pa zanamcem, ki se bodo po slovenski preteklosti kdaj sprehajali ne le strokovno, marveč tudi z ljubeznivo radovednostjo o ljudeh, ki so v dolgi ledeni zimi verovali v slovensko pomlad in ki so to svojo vero tudi razdajali mladim srcem.

Življenjska pot profesorja Muhra se je začela v Slovenskih goricah, kjer je bil rojen 18. septembra 1918 v kraju Sv. Jurij ob Pesnici. Srednjo šolo je opravil v Mariboru, univerzo pa v Ljubljani, kjer je diplomiral iz klasične filologije. Še pred koncem vojne je prišel na Primorsko, na tedaj ustanovljeno slovensko gimnazijo v Gorici, ki ji je bil za ravna-

telja pesnik Joža Lovrenčič. Po vojni je poučeval latinščino in grščino na prvi slovenski klasični gimnaziji v zgodovini Trsta. Od tod se je ob koncu leta 1956 skupno s soprogo, prof. Sonjo Saksida, izselil v Združene države. To je bila tedaj obvezna pot za ljudi, ki jim je domovino zaprla komunistična diktatura, življenje v sicer svobodnem Trstu pa onemogočila ozkost tega mesta, ki mu je bil svobodoljubni Slovenec v bistvu enako nezaželen kot pristaš totalitarne ideologije na vzhodu.

V Ameriki se je prof. Muhr najprej ustavil v New Yorku, kmalu pa je dobil mesto na collegeu v Grand Rapids, država Michigan. Zatem se je najprej začasno, potem pa dokončno vrnil v Evropo. Tu je svojo izobrazbo kronal z doktoratom na univerzi v Grazu, kjer je podal disertacijo z visoko specialističnim naslovom »O rabi predloga PER pri Salustu«. Njegova zadnja življenjska etapa je bila Gorica, kjer je umrl 27. aprila 1972.

V svojih tržaških letih je napisal več latinskih vadnic in slovnice ter zgodovinski učbenik za prvi razred nižjih srednjih šol. Takih knjig je bilo skupno pet, dve sta bili soavtorski. V njegovih učbenikih so se tudi v navadnih stavkih, namenjenih za prevajanje, skrivala jasna sporočila: »Suženstvo ostane suženstvo, pa naj ga še tako vneto imenujejo svobodo«; »Mnogi narodi nimajo svobode, češ da so majhni«; »Ta narod si je priboril svobodo, dasi so mnogi nasprotovali«.

Tudi take stavke — in ne le tiste o Cezarjevih vojnah, Ciceronovih pravdah in Livijevih starožitnostih — smo po njegovi zaslugi prevajali prvi tržaški klasiki in drugi za nami. Njih avtor, ki je bil seveda na strani Vercingetorixa in je zaničeval Katona, pa je rad tudi živo dopolnjeval stare sentence. »Sladko in častno je umreti za domovino« se je v njegovi verziji podaljšalo z mislijo, da je še lepše in še slajše za domovino živeti.

Iz antike nas je stalno vodil v sodobnost, mrtva zgodovina mu je služila za primerjavo z našimi časi. In tako se je nemalokrat zgodilo, da smo na začetku lekcije bili na Maratonem polju, ob koncu pa na Gosposvetskem. Ob vojnih napovedih in zmagah, ki jih je mrgolelo v antičnih tekstih, nam je ponujal večno aktualnost vzklika »Vae victis«: kdor je bil med nami dovolj na tekočem, je grozečo napoved iz starega Rima lahko pripeljal vse do slovenskega leta 1945.

Njegove latinske lekcije so se iz kakega drobnega stavka iz Tacita lahko spremenile v predavanja o takih pojmi, kot so domovina, svoboda, zvestoba in njihova nasprotja. Pri Herodotu smo se lahko kar mimogrede znašli v dvajsetem stoletju in slišali smo, kako je včasih majhen skok od junaka do bedaka. Na stotine je bilo takih ekskursusov v moderni čas in v živo problematiko sveta okrog nas. Postali so naravni in dragoceni dodatek k uradno predpisani snovi. Za vse, ki smo mu živo sledili, so predstavljali prve elemente logike, iskanja in spoznavanja vzročnosti, na-

GAUDEAMUS IGITUR. Med prvimi klasičnimi maturanti na valetih 30. maja 1953 pri Subanu v Trstu (spredaj desno). Levo prvi ravnatelj Vinko Vovk, na zgornjem koncu mize tedanji ravnatelj Edvard Mizerit in razrednik Jože Peterlin, stojita baritonist Marjan Kos in prof. France Habjan.

zadnje pa še vzgojo k integriteti in pa k slovenski zavesti in samozavesti. Mimogrede, naravno, srčno zavzeto.

Lepo se je danes spominjati tega ostroumnega človeka, ki je bil mož beseda za vsako ceno, zmožen homersko bučnega smeha in tople človeške ganjenosti, plemenit, pravičen, duhovit in zvest.

Ljubil je slovensko liriko, predvsem Murna, Župančiča in Gregorčiča. V dobršni meri jih je poznal na pamet, zato smo ob Horacu in Katulu imeli včasih pravcate primerjalne »literarne večere«. Tedaj še nismo vedeli, da je bil profesor Muhr tudi dober pevec. Danes pa lahko povem, kaj se je zgodilo, ko je nekoč že v Ameriki na svojem domu v duetu s svojo ženo gospo Sonjo zapel »Gor čez izaro«: njun gost, neki vseučiliški profesor davnega nemškega porekla, je bil ob tistem petju tako prevzet, da se je sklenil učiti slovenščine — in danes jo tudi dostojno obvlada.

Malokdo ve, da se je sredi petdesetih let v Gorici, ne prav daleč od Attemsove palače, v tihih večerih včasih opla-

šal klopotec. Na dvorišču svojega začasnega domovanja ga je bil izdelal in namestil profesor Muhr: primorskemu vetru je zaupal, da je njegovemu domotožju dal zvok iz domačih krajev in minulih let. Z izdelkom pa ni bil povsem zadovoljen, ker ni bil uporabil pravičnega lesa, menda češnjevega. Zato pa mu je kasneje sredi Michigana po vseh predpisih pel novi klopotec, ki so mu ga na srčno prošnjo izdelali in v Ameriko poslali prijatelji sovaščani iz Sv. Jurja ob Pesnici.

Dulcis in fundo pa naj bo tudi na tem mestu še enkrat zapisano ter hvaležno in častno poudarjeno, da je bil ta humanistični profesor v našem gimnazijskem času tudi prvi sejalec ideala o neodvisni slovenski državi. Nevsiljivo, včasih le napol dorečeno, s tisoč namigi ob vsaki priložnosti nam je odpiral in odprl oči. Ne le v lastnem, marveč tudi v imenu mnogih sovrstnikov in somišljenikov smem in moram povedati, da nas je profesor Oton Muhr prvi navdušil za vrhunski ideal vsakega naroda. Še pred našo maturo, torej pred dobrimi štiridesetimi leti, je kar lepo število mladih ljudi sredi Trsta sanjalo o svobodni Sloveniji. Ko smo zapustili šolske klopi, so zadržanosti odpadle in z našim profesorjem smo poslej govorili jasno in nedvoumno. Po njegovem odhodu so se pogovori nadaljevali v pismih. Tudi na daljavo so se sprehajale misli in želje, živela in še utrjevala se je naša velika utopija.

Nihče ni mogel slutiti, da se bo nazadnje uresničilo to, kar nam je prvi vcepil v srce in zavest naš profesor Muhr.

»Utopije imajo to nenavadno lastnost, da se včasih uresničujejo«. Ne morem se spomniti, kje sem srečal to misel. Draga pa mi je domneva, da morda prav pri profesorju Muhr, saj bi bila v njegovem stilu.

Ko se je Slovenija lani reševala in nazadnje rešila diktature in Balkana, je med nami živo gorel spomin na Otona Muhra. Bil je ena od sestavin našega praznovanja, s pridano otožnostjo, da našemu prvemu učitelju ni bilo dano doživeti nepopisnega slovenskega leta 1991.

Ob dvajsetletnici njegove smrti ga s hvaležno mislijo iščemo v Krajih, ki nam jih še ni dano doumeti. Tu med nami pa se srečujemo in si pogosto pravimo približno take besede:

Nepozabljeni ostajate med nami, dragi profesor Muhr — do konca v spodbudnem spominu!

MOJA SLOVENIJA. Poslovilni pogled z avstrijske meje ne črte proti rojstni vasi v Slovenskih goricah. »Dum surgat ille dies, quem omnes expectamus, quem omnes speramus — dokler ne sine dan, na katerega vsi čakamo in upamo. Morda pa bo kdaj prišel čas, ko bomo svoje življenje in delovanje prenesli tja, za kamor nas je Bog določil, a od koder nas odvraca hudobna človeška volja«. (Iz pisma iz ZDA).

Skupina, ki že nad 40 let goji slovensko umetniško besedo na radiu Trst A

Pogovor s predsednikom Radijskega odra prof. Marjanom Kravosom

V ponedeljek, 25. maja, se je začel na radiu Trst A v okviru rubrike bralnega romana niz 30 nadaljevanj romana Borisa Pahorja »Mesto v zalivu«. Po daljšem premoru se s tem nizom ponovno predstavlja poslušalcem Radijski oder, ki že več let ni imel na radiu Trst A lastne produkcije, čeprav poslušalci tega niso opazili, ker so na radiu ves čas predvajali stare posnetke izpred pet, deset ali več let. Ta nastop Radijskega odra nam nudi priložnost, da se o dejavnosti te skupine pogovorimo z njenim predsednikom prof. Marjanom Kravosom.

Prof. Marjan Kravos.

Najprej nekaj besed o romanu Borisa Pahorja. Kako to, da ste se odločili za to delo? V kakšni zasedbi ste ga izvedli in koliko časa ste ga pripravljali? Ste zadovoljni z njim?

Zamisel se je porodila čisto slučajno ob izidu ponatisa Pahorjevega romana. Naš umetniški svet je bil mnenja, da je roman vreden publicizacije tudi preko radijskih valov, poleg tega je tudi njegova struktura precej primerna za kratko, petnajstminutno branje. Predlog za ta roman smo ravnatelju slovenskih oddaj na Radiu Ts-A predložili že kmalu po izidu ponatisa, vendar smo zaradi mnogih organizacijskih in tehničnih težav začeli s snemanji šele februarja letos. Da smo se torej lotili dela letošnjega Prešerenovega nagrajenca, je le srečno naključje, saj smo s pripravi začeli že nekaj tednov, preden so se zvedela imena dobitnikov.

Delo, ki smo ga razdelili v trideset nadaljevanj, smo dokončali v aprilu. Pri izvedbi dela smo prav zaradi novih okoliščin, v katerih smo se znašli, potrebovali nekaj časa, da smo se vpeljali. To je bilo namreč prvo snemanje v čisto novih pogojih, in sicer v novem studiu...

Z bralnim romanom, pri katerem je sodelovalo 14 igralcev, izključno članov naše skupine s Tržaškega in Goriškega, sem na splošno zadovoljen. Zelo me je stimulirala misel, da je pri takem delu važna predvsem beseda. Zato mora ta imeti glavno vlogo. Vse, kar je okrog nje, mora biti v funkciji besede. Nič ne sme poslušalca odtegniti od lepe besede ne glasba ne šum, pa čeprav bi bila še tako primerna. Včasih je tišina veliko bolj zgovorna kot zvok. Prav zato je v tem delu veliko prehodov »suhih«, kot bi to rekli v žargonu, brez nikakršne kulise. Kar se pa opreme tiče, smo najprej poiskali zvočno sliko, ki jo je avtor sam dal posameznim scenam. Nato smo s pomočjo raznih šumov precej realistično zgradili podlago, ki naj bi poslušalca ne odvrčala od pripovedi, temveč mu pomagala spremljati ne vedno enostavno besedilo. Okvir vsega je bilo morje, simbol našega mesta, h kateremu se Boris Pahor pogosto zateka in mojstrsko opisuje vse njegove odtenke v različnih situacijah. Morje, ki zaliva mesto v zalivu, je sad njegovega hrepenenja in ta skoraj sanjska podoba se v zadnjem nadaljevanju, ko glavni junak pride končno v mesto, zlije v pravo morje tam nekje okrog barkovljanske obale.

Bila je to nova izkušnja za vse, režiserja, tehnika in igralce, pa čeprav smo se s podobnimi deli ukvarjali od samih začetkov naše skupine. Teža dela je slonela na Matejki Maver v vlogi pripovedovalca in Ivanu Buzečanu v vlogi Rudija, protagonista zgodbe. Naj ob tem omenim še neprecenljivo pomoč gospoda Jožeta Faganela, ki je s svojim lektorskim delom z veliko mero požrtvovalnosti in potrpežljivosti pripomogel k osvežitvi našega govora, saj je bilo naše skoraj 40-letno delo za Radio TS-A (nasilno) prekinjeno že leta 1984. Od takrat do danes smo plasirali na radio le dve seriji oddaj, med katerima je bil najbolj zahteven variete Ulica Castaldi iz leta 1990. Torej praktično osem letna prekinitev dela prav gotovo ni mogla mimo nas, ne da bi pustila vidne posledice in to ne le v obsegu skupine, ampak tudi v njenem jezikovnem znanju.

Vprašanje, ki se postavlja samo od sebe: zakaj prekinitev vašega sodelovanja na radiu Trst A?

Na to vprašanje zelo nerad odgovarjam: prvič, ker mi slin, da je to že stvar preteklosti in je v tem trenutku naša

skrb uprta predvsem v sedanji trenutek in v prihodnost; drugič pa, ker odpira v meni precej boleče spomine. Kljub temu pa bom odgovoril, ker se mi zdi prav, da vsaj na kratko seznanimo naše zveste poslušalce (in vem, da jih v preteklosti ni bilo malo) vsaj z glavnimi premiki v obdobju 1984-1991.

Naj takoj na začetku povem, da je bila naša skupina do leta 1984 prava posebnost v celotnem ustroju ustanove RAI. Bili smo namreč edina radijska igralska skupina v Italiji, saj so te že več let nazaj povsod ukinili. Nismo bili sicer stalno nameščeni, imeli pa smo skoraj ekskluzivo na področju slovenske radijske dramatike. Bili smo čisto navadno samostojno društvo, ki pa je za svoje delo redno uporabljalo režije in tehnike tržaškega sedeža RAI, izvajali pa smo programe, ki so si jih v soglasju z ravnateljem slovenskih oddaj zamislili stalno nameščeni programisti. V tem smo bili prava izjema v Italiji. Italijanska uprava je že večkrat poizkusila to nenormalno situacijo spremeniti, a brez uspeha, dokler nam ni junija 1984 direkcija sporočila, da moramo svojo dejavnost prekiniti za vsaj šest mesecev. Ta zahteva radijske uprave je bila tako nenadna in nenavadna — dolgoletna praksa je bila, da se po dvomesečnem poletnem premoru spet začne z delom meseca septembra — da so se nekateri člani odbora pozanimali pri odvetniku za morebitne vzroke takega početja. Rezultat vsega tega pa je bil: pet osebnih tožb ustanovi RAI. S tem naj bi se sprožilo morebitno sindikalno (nekateri naši člani so se namreč v tistem obdobju preživljali izključno s to dejavnostjo) ali politično posredovanje med ustanovo in našo skupino. Toda kljub nekaterim poizkusom našega tedanjega predsednika pokojnega dr. Šaha za našo skupino na radiu ni bilo več prostora. Obljubljenih šest mesecev »počitka« se je tako spremenilo v dokončno prekinitve sodelovanja. Isto usodo je sicer doletelo tudi Slovensko stalno gledališče, ki se prav tako ni več pojavilo na valovih naše radijske postaje v tej obliki. A če je s tem gledališče le ohranilo svoje osnovno delovanje — odrsko poustvarjanje — je bil z odvzemom radijskega medija naši skupini odrt ves življenjski prostor, v katerem smo dihal. Brez **radijskih iger** in brez **radijskih** tehnikov, strojev, studiev in režij, je bil **Radijski oder** mrtev. Takrat se je začelo brezuspešno obdobje iskanja možnih rešitev in sogovornikov. Bilo je to obdobje, v katerem sem se večkrat spomnil na Cankarjevega hlapca Jerneja.

Medtem si je vedno bolj utirala pot lastna produkcija Radia TS-A. Pri tem pa je že takoj na začetku prišlo do težav, saj je v bistvu le en sam režiser uporabljal pri svojem delu bivše člane Radijskega odra, vsi ostali so se posluževali pretežno igralcev SSG. Poleg tega je bilo ob vsem tem jasno, da se naša skupina v bistvu razkraj. Prizadela nas je smrt nekaterih članov: čudovite igralke karakternih vlog in režiserke Stane Kopitar Oficija, enkratnega pedagoga Lojzke Lombard, za vedno so utihnili nepozabni glasovi Marinke Theuerschuh in Pavleta Bajca, pa Marije Mislej, ki sicer v zadnjih letih ni več sodelovala. Marsikateri igralec je svoj prosti čas začel polniti z drugimi dejavnostmi. In tudi mladega priliva ni bilo, saj ni bilo nobene garancije, da se bo v bližnji bodočnosti kaj spremenilo.

Toda v nekaterih izmed nas je ves ta »mrtvi« čas tlela skoraj utopična misel, da je za ohranitev skupine nujno potrebna popolna osamosvojitev. Tudi uprava tržaškega sedeža RAI je bila precej naklonjena novim oblikam sodelo-

vanja, ni se pa mislila vrniti na stare oblike. Uspelo nam je celo peljati do konca dva projekta v zasebnih snemalnih studijih v Trstu, a pogoji so bili nemogoči. Tudi tehnično so bili vsi ti veliko bolj verzirani za glasbeno kot za govorno produkcijo.

Leta 1991 pa se je za nas začelo novo obdobje, ko nam je zadruga Dom, ki upravlja slovenske prostore v ul. Donizetti, dala na razpolago nekaj prostorov in aparatur za naše delo. Prvi sad vsega tega je Pahorjevo Mesto v zalivu.

Začetki vašega dela segajo v prva povojna leta, menda prav do ustanovitve tržaške radijske postaje v slovenščini. Bi lahko podali kratek zgodovinski pregled te skupine. Menda je bil Radijski oder ves čas tudi pravo »gojišče« ljudi, ki so se potem uveljavili na radijski postaji kot napovedovalci, časnikarji, programisti... pa tudi drugod.

Sam začetkov sicer nisem doživel, zato segam po literaturi. V brošuri, ki jo je naša skupina izdala leta 1966 ob priliki 20-letnice obstoja, zasledim podatek izpod peresa pokojnega prof. Peterlina, da je po enoletnih poizkusih bila leta 1946 tudi formalno ustanovljena Radijska igralska družina, ki se je kasneje preimenovala v Radijski oder. Ta skupina uprizori prvo slušno igro julija 1946.

V to prvo obdobje spadajo nekatera že nekoliko pozabljenjena imena režiserjev, kot so bili Vilko Čekuta ali Drago Petkovšek. Srce vsega pa je bil do svoje smrti nepozabni prof. Jože Peterlin, ki je znal skupino spretno voditi mimo upravnih sprememb in zahtev radijske hiše. Ne smemo pozabiti pa še na druga imena: na Stano Oficija, na Angela Turka in na vse, ki so šli skozi naše vrste. Nekateri so se uveljavili kot napovedovalci ali časnikarji, ki jih še danes poslušamo. Nekaj imen? Slava Mezgec, Danila Silova, Miro Oppelt, Marijan Slokar, Sergij Pahor, Saša Martelanc, Saša Rudolf, Danilo Lovrečič, Ivana Placer, Gregor Pertot, Aleksij Pregarc. In še nekaj imen, ki niso vezana na radijsko strukturo in ki bodo za nekatere verjetno presenetljiva: Zorko Simčič, Mirko Javornik, Franc Jeza, Jože Pirjavec, Adrijan Rustja, Drago Štoka, Aldo Stefančič in še veliko drugih. V seznamu članov, ki ga posreduje prej omenjena brošura, je navedenih 173 imen.

Ne nazadnje pa gre omeniti tudi dejstvo, da se je naša skupina posluževala poleg lastnih režiserjev tudi drugih uveljavljenih imen v svetu slovenske odrske in radijske dramatike. Pri nas so režirali Majda Skrbinškova, Balbina Baranovič Battelino, Anton Marti, Branko Gombač, Žarko Petan, Mirč Kragelj, Janez Povše. Posebno blizu nam je bil dolga leta Mirko Mahnič, ki je za nas veliko napisal in tudi režiral.

Včasih so poslušalci skoraj istovetili Radijski oder z radijsko postajo Trst A. Posebno za božične in velikonočne praznike ter druge cerkvene praznike ste v času diktature v Sloveniji pripravljali izredne praznične oddaje, ki so bile praktično edine v slovenskem prostoru in ne samo slovenskem, ampak bi lahko rekli kar slovanskem.

Res je. Naš repertoar smo vedno zelo skrbno izbirali. Glavno vodilo je bilo vedno estetska vrednost del, iz katerih naj bi izžarevale nekatere osnovne človeške vrednote, kot so ljubezen, vera, narodnost. Večkrat sem bil presečen, kako so ljudje poslušali naše oddaje tudi v notra-

IN VIRI

Za kraje v Furlaniji Julijski krajini in Sloveniji, ki imajo avtomobilsko registracijo, uporabljam ustrezne kratice:

v Furlaniji Julijski krajini	GO	Gorica
	PN	Pordenun
	TS	Trst
	UD	Viden
v Sloveniji	CE	Celje
	GO	Nova Gorica
	KP	Koper
	KR	Kranj
	LJ	Ljubljana
	MB	Maribor
	MS	Murska Sobota
	NM	Novo Mesto

Viri, rokopisni in tiskani, so tu navedeni po alfabetskem redu zanje uporabljenih kratic:

ATLAS	<i>Atlas Slovenije</i> , Ljubljana, 1985.
BAJEC	Anton Bajec, <i>Besedotvorje slovenskega jezika I</i> , Ljubljana 1950: rimska številka se nanaša na paragraf.
BIASUTTI	Guglielmo Biasutti, <i>Acacio ed Ellaro</i> , v: La Panarie N° 49-50, Udine 1980, str. 5-9.
BLOISE	Delia Bloise, <i>Testamenti trecenteschi delle XIII casate</i> , v: Archeografo Triestino LXXXIX, Trieste 1980, str. 5-74.
BM	Licia Persi Cocevar, <i>Iacobus Gremion. Quaternus de defensionibus (1354) in I registri dei notai triestini dei Malefici Facina da Canciano e Iacobus Gremion (1352 e 1354)</i> , v: Archeografo Triestino XCI, Trieste 1982, str. 47-141 in 143-218.
BRATOŽ	Rajko Bratož, <i>Kršćanstvo v Ogleju in na vzhodnem vplivnem območju oglejske cerkve od začetkov do nastopa verske svobode</i> , Ljubljana 1986.
BREZNIK	Anton Breznik, <i>Rodbinski priimki iz starih svetniških imen</i> , v: Koledar Družbe sv. Mohorja za l. 1942, Ljubljana, str. 68-70, po ponatisu v: Dr. Anton Breznik, <i>Življenje besed</i> , Maribor 1967, str. 259-264.
BUNC	Stanko Bunc, <i>Pogled v slovensko onomastiko</i> , v: Slavistična revija IV, Ljubljana 1951, str. 77-86.
CAP	Stolni arhiv sv. Justa v Trstu.
CAP CERE I-III	<i>Receptus cere I-III</i> , trije kodeksi prejemkov voščenih darov ob pogrebih na pokopališčih pri sv. Justu in pri cerkvah, ki so bile neposredno odvisne od Stolnice, za leta: I (1356-1376), II (1389- 1399), III (1400-1406). V primeru redkih navedb sledi kratica c. (<i>carta</i> , list), arabska številka za list + r./v. (<i>recto</i> , spredaj; <i>verso</i> , zadaj).
CAP D, tudi QD	<i>Quaternus decimarum...</i> za leto 1357.
CAP M	<i>Redditus et proventus Canonorum, et Capituli Ecclesiae Tergestinae de 1377 et sparsim de pluribus annis sub eodem millesimo</i> , za čas od 1338 do 1383.
CAP Q	<i>Quaternus decimarum Ven. Capituli S. Iusti Mart. de Tergesto de Anno 1317</i> , za čas od 1315 do 1320.
CAP R	<i>Redditus et proventus beneficiorum Canonicalium Ven. Capituli Tergestini de Anno 1310</i> , za čas od 1307 do 1310.
CANCELLIERI	Carlo Buttazzoni, <i>Nuove indagini sulla Rivoluzione di Trieste del 1468</i> , v: Archeografo Triestino SN III, Trieste 1871, str. 101-112.
CASTELLO	Pogodba za delitev prihodkov med dvema vejama gospode <i>di Castello</i> v

Čenti iz 1. 1393: pergament, sestavljen s tremi sešitimi ovčjimi kožami, za skupno razsežnost 40 x 120 cm; dal mi ga je na razpolago iz svoje zasebne knjižnice rajni prof. Gaetano Perusini, sam imam fotografsko kopijo 1:1, ne vem pa, kjer je zdaj izvirnik.

CONICA	[Mario Gariup], <i>Communitas Conica</i> , Ugovizza 1987. (Župnija sv. Filipa in Jakoba, Ukve, Otvoritev župnijske cerkve, 29. novembra 1987. Zgodovinski podatki.)
CRACINA	Angelo Cracina, passim iz njegove bogate publicistike.
ČERNJEJSKI RKP	Jan Baudouin de Courtenay, <i>Anniversario latino-italiano-slavo del secolo XV e XVI. Composto nella regione degli slavi del Torre</i> , Pietroburgo 1906; Giovanni Battista Corngali, <i>Popravki k Pominal'niku B. de Courtenayja</i> , v: Slavistična revija V-VII, Ljubljana 1954, str. 353-354.
DE FELICE COG = DE FELICE 1978	Emidio De Felice, <i>Dizionario dei cognomi italiani</i> , Milano 1978.
ERHSJ I-IV	Petar Skok, <i>Etimologijski rječnik hrvatskog ili srpskog jezika I-IV</i> , Zagreb 1971, 1972, 1973, 1974.
ESSJ I-II	France Bezlaj, <i>Etimološki slovar slovenskega jezika I-II</i> , Ljubljana 1976, 1982.
F.MARENZI	Fondo Marenzi pri Državnem arhivu v Trstu; v času, ko sem ga pregledoval in si izpisoval podatke, ni bil še popisan in ni še imel signature. 13 zabojev dokumentov in papirjev od polovice 15. stoletja do začetka tega.
GLONAR	Jože Glonar, <i>Poučni slovar I-II</i> , Ljubljana 1931, 1933.
GORIČAR	Maksimilijan Goričar, <i>Doneski k postanku in pisavi sodobnih rodbinskih priimkov in krajevnih imen med Slovenci</i> , v: Etnolog XII, Ljubljana 1939, str. 82-122.
HÖFLER	Janez Höfler, <i>O prvih cerkvah in pražupnijah na Slovenskem, prolegomena k historični topografiji predjožefinskih župnij</i> , Ljubljana 1986.
JAKOPIN KONG	Franc Jakopin, <i>Struktura slovenskih priimkov v statistični osvetlitvi</i> , v: Slavistična revija 1977, kongresna številka, str. 5-25.
JAKOPIN 1977	Franc Jakopin, <i>Vprašanje priimkov na -man v slovenščini</i> , v: Papers in slavic philology, Ann Arbor 1977, str. 146-156.
KEBER	Janez Keber, <i>Leksikon imen</i> , Celje 1988.
KONZONANTIZEM	Fran Ramovš, <i>Historična gramatika slovenskega jezika II. Konzonantizem</i> , Ljubljana 1924.
KOS I-II	Milko Kos, <i>Urbarji slovenskega Primorja I-II</i> , Ljubljana 1948, 1954.
KOS GOR	Franc Kos, <i>K zgodovini Gorice v srednjem veku, 7. O prebivalcih (13. in 14. stoletje)</i> , v: Letopis Matice slovenske za leto 1886, Ljubljana 1886, str. 4-15.
KLS I-IV	<i>Krajevni leksikon Slovenije I-IV</i> , Ljubljana 1968, 1971, 1976, 1980.
KOROŠKA	Vladimir Klemenčič, <i>Koroška karta in imenik slovenskih in nemških krajevnih imen</i> , Maribor 1972.
KOŠTIÁL	Ivan Koštiál, <i>Nekaj o naših imenih</i> , v: Dom in svet, Ljubljana 1904, str. 562-564, 626-629.
KOTNIK	Bertrand Kotnik, <i>Hišna imena v Podgorjah v Rožu</i> , v: KCMH 1982, str. 85-104.
KRONSTEINER	Otto Kronsteiner, <i>Die alpenlawischen Personennamen</i> , Wien 1981.
LCI	<i>Libro Copia degl'Istrome[n]ti</i> , rokopisna zbirka notarskih prepisov, nastalih v letih 1756-1767, notarskih daritvenih aktov cerkvi sv. Jurija v Bardu iz let 1634-1767. Pred potresom iz l. 1976 je rokopis bil v župnijskem arhivu sv. Jurija v Bardu.

Matejka Peterlin in Marjan Kravos v novem studiu.

njosti Slovenije, na Vipavskem in celo v Ljubljani. Spominim se, kako me je ob priliki našega gostovanja v slovenskem glavnem mestu z bogoslužno meditacijo Bodi svetloba! nagovoril neznan gospod in me spraševal po Radijskem odru in sploh po Radiu TS-A. Očitno jim do nedavnega v matični domovini ni bilo dano slišati kaj podobnega.

Nekaj se nam zdi predvsem pomembno pri vaši skupini, kar mogoče ni dovolj cenjeno. Zdi se, da imate v skupini predvsem mlade ljudi, da spodbujate predvsem tukajšnjo ustvarjalnost in da je vaša »govorna šola« še vedno neprekosljiva. Kako dosežete tako visoko stopnjo »lepega govora«?

Od vedno je imela naša skupina poleg umetniškega nekakšno pedagoško poslanstvo. Žal tudi danes kultura govora precej upada in sedemletna prekinitev našega dela se pozna tudi na tem področju.

V preteklosti, na višku delovanja si je pri Radijskem odru skrb za vzgojo mladega kadra prevzela Lojzka Lombar, ki je to delo vodila z veliko mero potrpežljivosti in ljubezni do moževne smrti in kasnejše bolezni. Razmere so se danes precej spremenile, predvsem pa je za nas velika pomanjkljivost prav to, da nimamo garancije, da bomo dosegli tako obsežno produkcijo, kot smo jo imeli v preteklosti. Prav zato bo vedno težje vključevati mlade v snemanja raznih oddaj, saj je tudi na radiu kot drugod v družbi zahteva po kakovosti vedno večja. Prav zato smo skušali ta problem rešiti nekoliko drugače. Lani smo organizirali poseben tečaj, ki smo mu dali ime Tečaj lepe govorice in sta ga vodila Matejka Maver in Aleš Valič. Uspeh je bil viden na ključni produkciji. Tudi letos imamo med nami imenitnega gosta. Ana Mlakar se je že nekajkrat srečala z našimi najmlajšimi člani, ki pripravljajo posebno besedilo. Ta srečanja pa so bolj internega značaja. Prav zato jih nismo reklamirali v javnosti.

Koliko igralcev šteje danes vaša skupina? So to samo igralci iz zamejstva?

Že prej sem omenil, kako je smrtna kosa zdesetkala naše vrste. Trenutno pa imam na seznamu približno dvajset imen. Na poseben način pa smo ponosni, da so vsi naši člani zamejci, in sicer večinoma iz Trsta. Vzpostavili pa smo tudi nekaj stikov z Gorico, s katero bi se radi prej ali slej na kak način povezali.

Lani ste pripravili sezono lutkovnih gledaliških predstav za otroke. Kakšna je vaša ocena teh predstav? Se boste še posvetili tej dejavnosti?

Lutkovne predstave so imele čisto poseben namen. Prvi cilj je bil nuditi naši slovenski zamejski družbi nekaj slovenskih najboljših lutkovnih predstav in s tem že z malega privabiti otroke v gledališče v prepričanju, da bodo današnji mali gledalci jutrišnja odrasla publika. Poleg tega je lutkovni medij za otroke zelo privlačen in v Trstu še precej nepoznan.

Drugi cilj pa je bil propagandnega značaja: na nek način umetno držati skupino pri življenju, če že ne drugače vsaj tako, da ostane živo v javnosti njeno ime.

Za letošnje leto smo v odboru že določili, da pobudo ponovimo. Razmere so se sicer nekoliko spremenile. Sedaj nas časovno bremeni delo, ki ga pripravljamo za radio. Poleg tega so te predstave za nas precejšnje finančno breme in je torej tudi od tega odvisno, kako se bodo načrti izpeljali.

Kako je z vašim delom za radio? Imate studio za snemanje? S kakšnimi težavami se srečujete pri svojem delu? In še obvezno vprašanje: načrti za prihodnost?

Z dr. Benedetičem smo definirali formalno obliko sodelovanja. Dogovarjamo se o realizaciji nekaterih novih konkretnih projektov. V pripravi imamo tudi nekaj otroških oddaj. Vendar je to, kot sem že prej povedal, le začetek novega obdobja. Bistvo le-tega je v snemanju v zasebnih prostorih zadruga Dom, s čimer smo sicer izgubili stare privilegije v odnosu z Radiom TS-A, obenem pa pridobili na samostojnosti in svobodi premikanja. S tem hočem reči, da moramo seči tudi drugam in trdno upam, da bodo spremenjene razmere v Sloveniji tudi pripomogle k razširitvi našega bivanjskega prostora. Naša osnovna repertoarska politika se v bistvu ni spremenila, pa čeprav bi radi segli tudi po modernejših tekstih, po eksperimentalnih oddajah ipd. Povedati pa je treba, da vse naše delo teži tudi k profesionalizaciji, saj se dobro zavedamo, da je predvsem administrativni in organizacijski del v teh novih pogojih izredno zapleten in zahteven.

Ob koncu bi še rad rekel besedo zahvale vsem, ki so pripomogli k našemu razvoju v zadnjem letu. Na poseben način bi rad omenil zadrugo Dom, o kateri sem že prej govoril. Ko sem izvedel za njene načrte, sem se skorajda raznežil, saj je po sedmih letih beračenja bilo to prvič, da je del zamejske skupnosti podprla naša prizadevanja. S tem sem posredno prejel odgovor na vprašanja, ki so ničkolkokrat razdvajala moje misli in moja čustva: ali je Radijski oder še potreben in koristen naši družbi? Ali sploh koga zanima naša usoda? Ali ne bi bilo bolje prekiniti z delom in se posvetiti drugim morda važnejšim stvarem? Vesel sem in Bogu hvaležen, da je prišlo do takega razpleta. Vem namreč, da podobne skupine še vedno ni v celem slovenskem prostoru in da je ta v času buma medijev še kako moderna, aktualna in potrebna. Naš odbor, ki ga sestavljajo Marjana Prepeluh, Matejka Maver, Anka Peterlin, Ivan Buzečan in podpisani bo še naprej skrbel za rast kakovosti posameznih izvedb in za vzgojo mladih na področju govora, obenem pa si nadeja, da bo cela slovenska skupnost brez pridržkov ali starih nesoglasij sprejela našo vlogo in podprla naša prizadevanja.

Osem Slovencev za danes

Dr. Jože Bernik, pravnik in ekonomist, Chicago, član predsedstva Svetovnega slovenskega kongresa (odgovoren za čezoceanske dežele)

Tokrat je Zora Tavčar izbrala za gosta Mladike dr. Jožeta Bernika iz Chicaga v ZDA, na koncu pa je zastavila nekaj vprašanj tudi njegovi soprogi dr. Mariji, zdravnici-raziskovalki (in odkriteljici posebnega encima). Zora Tavčar se je domenila, da ju obišče med njunim obiskom v domovini v Škofji Loki. Pogovor je potekal v Puštalu v hiši, kjer se je ta ugledni mednarodni strokovnjak in javni delavec rodil, in sicer v dnevni sobi, ki je še ohranila starinski nadih, z malimi okenci z razgledom na Poljanščico. (Prav nasproti, onkraj Sore, je dom dr. Aleksandre Kornhauserjeve). Za zanimivo in prijetno popoldne, ki se je zaključilo še s krstnim slavljem pranečakinje in nato z večerjo, se dr. Berniku in gospe dr. Mariji na tem mestu spraševalka iskreno zahvaljuje.

dr. Jože Bernik

Ko sem, pred leti organizirala gostovanje našega Tržaškega okteta v ZDA in Kanadi, sem v Vas in gospe (poleg dr. Bonuttija v Clevelandu) našla najbolj pozornega in naklonjenega sogovornika, seveda le pisno in telefonsko. Pozneje smo se srečali tudi osebno v času Svetovnega slovenskega kongresa, katerega delegat ste bili. Že tedaj sem Vas nagovorila za intervju. Ko sem zvedela, da boste to pomlad v Sloveniji, sem izkoristila priliko in domenila sva se, da to opraviva kar v Škofji Loki. Ste morda v Škofji Loki doma? Bi povedali kaj o Vašem rodu, starših, bratih in sestrah? Kakšna je bi-

la domača vzgoja? Ste v sorodu s slavistom Brankom, slikarjem Stanetom ali akademikom Francetom Bernikom?

Rojen sem v tejle sobi v Puštalu ob Poljanščici skoraj zraven Hudičeve brvi. To je hiša mojega starega očeta in v tej izbi sta živela moj oče in mati, dokler nismo bili trije otroci. Takrat smo se preselili v Vincarje, kjer je bila elektrarna, tam je bil moj oče strojnik (kakor poprej moj stari oče).

Po očetu izhaja naš rod baje iz Osoj pod Osolnikom. Po mami strani je pa rod iz Poljanske doline in menda sega nazaj prav do Vodnika. Pisali so se Kržišnik. Sicer pa sem imel včasih vtis, da sem v sorodu s polovico kmetij v Poljanskem hribovju. — Otrok nas je bilo šest, še vsi, hvala Bogu, živimo. — Moji starši so bili praktični katoličani, verni ljudje. Tako vzgojo smo tudi prejeli kot otroci. V mladosti se najbolj spominjam tega, da smo od vsega začetka otroci morali delati na majhnem posestvu v Puštalu. To me je verjetno tudi nagnilo k temu, da sem kot najstarejši od šestih otrokov hotel iti v šole.

Bili smo trije fantje in tri dekleta. Brat je bil pri notranji upravi in menda po padcu Staneta Kavčiča prisilno upokojen. Sestra je bila v finančni stroki in živi v Ljubljani, druga, ki živi v Puštalu, je bila ravnateljica Posebne šole v Škofji Loki in živi na domu, tretja je bila v tajništvu gradbenega podjetja. En brat živi v New Jerseyu v ZDA kot poslovnež. — Z nobenim od omenjenih Bernikov nisem v sorodu.

Kje ste obiskovali srednjo šolo in v kakšnem spominu jo imate? Katere profesorje ste ohranili v najboljšem spominu? (Kot vzgojitelje ali kot strokovnjake?)

Preden spregovorim o gimnaziji, bi omenil kot zanimivost, da sem že kot osnovnošolec organiziral prvi štrajk ministrantov v Škofji Loki. Zahteval sem boljše razporejen urnik in višje honorarje.

Mi smo bili revna družina in najboljši izhod je bil ta, da sem šel preko očetov kapucinov v njihov vzgojni zavod v Studencih pri Mariboru. Tam sem obiskoval prva tri leta klasično gimnazijo. V tem zavodu je bil moj sošolec tudi naslovni škof Vekoslav Grmič. Moj sošolec in prijatelj pa je bil tudi Vladimir Kos, katerega intervju ste že objavili.

V četrti razred pa sem šel na klasično gimnazijo v Ljubljano, ki sem jo tudi končal z maturo l. 1943. Gimnazijo

Na »hudičevi brvi« nad Soro, pri domači hiši v Puštalu.

imam v zelo lepem spominu, a žal je ravno tedaj, ko bi se človek mogel začeti udeleževati v raznih dejavnostih, prišla vojna, ki je mnogo normalnih študentovskih aktivnosti preprečila. — Od profesorjev v Mariboru so mi živo ostali v spominu profesor Božidar Bajuk in profesor Jože Košar, v Ljubljani pa profesor Ernest Tomec, profesor Silvo Kopriva ter Janez Grum, vsi trije klasiki. Ti so poleg odličnega podajanja snovi poskušali dati mladim ljudem tudi praktična življenjska navodila.

Med odličnimi sošolci bi omenil Lojzeta Grozdeta, s katerim sva bila prijatelja, ko sva oba stanovala v Marijanišču. — Žal je mnogo mojih sošolcev požrla revolucija med vojno in še zlasti takoj po vojni, ko so bili vrnjeni s Koroške in se njihovih imen skoraj več ne spominjamo in ne vemo za njihove grobove.

Kje ste obiskovali univerzo in katero fakulteto? — Kdaj in kako se je začela vaša emigrantska odiseja? Bi našli njene glavne etape?

Jeseni 1943 sem se vpisal na pravo v Ljubljani, pa so nacisti univerzo po enem mesecu zaprli. Nekaj časa sem bil pri Slovencu, decembra 1944 pa sem šel na Gorenjsko, da bi pomagal pri reševanju fantov, ki so zbežali iz nemške vojske, pa niso hoteli v partizane. Toda že januarja 1945 je mene in vse fante, med drugim tudi domobrance, ki so prišli iz Ljubljanske pokrajine, Gestapo zaprla. Morali bi nas odpeljati v taborišče v Nemčijo, toda zaradi transportnih težav so nas obdržali zaprte v Ljubljani do konca vojne, ko sem odšel na Koroško. Ker nisem zaupal Angležem, sem s skupino drugih odšel čim dalje od meje, bil nekaj mesecev v vasi Lavant pri Lienzu, nato pa zopet z istimi prijatelji odšel čez gore v Italijo. Po nekajmesečnem bivanju v begunskih taboriščih sem se preselil v Rim.

V Rimu sem se vpisal na žurnalistično šolo znanega belgijskega dominikanca p. Morliona in istočasno — po priporočilu p. Prešerna, ki je bil v svetovnem vodstvu jezuitskega reda — tudi na Lateransko papeško univerzo (ker maturitetnega dokumenta iz Ljubljane nisem imel). Tam sem študiral na programu »utriusque juris« (civilno in kanonsko pravo). Vzdrževali smo se s tem, da smo stražili pri raznih angleških postojankah v Rimu.

Študentje, ki smo izhajali iz kroga slovenske Katoliške akcije Ernesta Tomca, smo organizirali društvo »Sloven-

ski akademiki v tujini«. Posrečilo se nam je preko mednarodne katoliške študentske organizacije PAX ROMANA dobiti kakih petnajst mest v univerzitetni rezidenci v Madridu, kjer so španski katoličani pripravljali akcijo za pomoč študentom iz dežel, ki jih je preplaval komunistični val. Uspešno nam je dobili šest mest za dekleta v Zaragozi in sedem mest za študente in študentke v Barceloni. Tudi slovenski študentje, ki so izhajali iz kroga Straže, so dobili več kot deset mest v Madridu.

Takoj po prihodu konec 1947. sem se v Madridu odločil, da začnem študirati ekonomijo, kajti že v Rimu sem spoznal, da je pravnik zunaj svojega miljeja povsem nekoristno bitje. Ker sem bil tedaj razmeroma dobro organiziran in sem že takoj po prihodu v Rim zaprosil za odhod v Ameriko, je ameriška viza prišla že zgodaj, 1. 1950, tako da sem kot eden prvih zapustil Španijo in odšel v Chicago.

Kako ste doživljali revolucijo? Vaš odnos do OF?

Kot begunec iz Gorenjske sem bil seveda odločen antinacist. Toda ko sem gledal v letih 1941 in 1942 sredi okupacije hladne umore krščanskim in drugih ljudi, je tudi v meni nastalo vprašanje, čemu vse to, saj to ni imelo opravka z bojem proti okupatorju. — Tudi mene so že zgodaj vabili v OF. Tedaj se je že začela diferenciacija tudi v mojem razredu in jasno mi je bilo, da so komunistični sošolci prevzemali vso iniciativo organizacije OF na klasični gimnaziji. Videl pa sem tudi, da se je Cerkev v Ljubljani že od začetka strahotne tragedije aprila 1941 zavzela za begunce, ki so pribežali na ozemlje, zasedeno od Italije, in bil sem prepričan, da je bila ta pomoč in trenutno zatišje le čas priprave na boj proti okupatorju. Partija pa je izbrala to zatišje da je začela svojo revolucijo. Bil sem tudi član Marijine kongregacije in Katoliške akcije, torej so mi bile stvari jasne. Rad pa bi poudaril dvoje: delali smo na tem, da se ohrani slovenska baza v tako imenovani Ljubljanski pokrajini in da se s te baze organizira vsenarodni odpor proti nacizmu. In drugič, da bi bilo težko najti med katoliškimi Slovenci kakega simpatizerja s tedanjima totalitarnima državama Nemčijo in Italijo, in to velja za celotno dobo okupacije. Govorjenje o izdajalstvu in kolaboracionizmu nima nobene moralne in mednarodno pravne podlage, formalno sodelovanje z okupatorjem je prišlo iz življenjske stiske naroda, ki se je moral boriti proti lastnim komunističnim revolucionarjem. Skrbni študij tega problema bo postavil na laž vse tiste, ki so tako skrbno zgradili lažno stavbo slovenske zgodovine, pravnih zaključkov in opravičevanja revolucije.

V kakšno dejavnost ste se v Chicagu usmerili? Na kakšne težave ste naleteli v novem mestu? Na kaj ste naslonili svojo iniciativnost? Ste delovali kot privaten profesionist ali v kakem podjetju? Kdaj ste »uspeli«? Kaj je danes Vaše poglavitno opravilo? In Vaš poglavitni vir dohodkov?

Čeprav sem imel polno štipendijo za Loyola-University v Chicagu, je nisem mogel uporabiti, kajti moral sem se preživljati s svojim lastnim delom. Najprej kot delavec v tovarni, nato v restavraciji kot natak in končno kot daktilograf v nekem lesnem podjetju. Ko sem zaslužil zadosti denarja, sem v dveh semestrih končal ekonomijo — s poudarkom na zunanji trgovini — na University of Illinois. Potem ko sem že kakšno leto delal v zunanji trgovini pri nekem večjem farmacevtskem podjetju, se mi je znova zbu-

dila želja po študiju prava. In to sem tudi storil in diplomiral l. 1960. Po nekajmesečnem bivanju v Evropi, da se izpopolnim v nemščini, sem uporabil štipendijo, ki sem jo dobil na univerzi v Chicagu, za študij mednarodnega poslovnega prava. Nekaj mesecev sem delal kot samostojni odvetnik.

Leta 1962 sem bil sprejet v pravni oddelek farmacevtske družbe ABBOTT LABORATORIES. Tam sem bil soustanovitelj mednarodnega pravnega oddelka, ki sem ga po dveh letih prevzel in vodil do svoje upokojitve. Družba ABBOTT LABORATORIES je med največjimi farmacevtskimi družbami v Ameriki in je poslovala v približno 125 državah po svetu ter imela okoli 80 podružnic raznih vrst po vsem svetu. Družba sama ima danes čez 7 milijard dolarjev prometa letno in mednarodni oddelek predstavlja nekaj manj kot polovico tega posla. Tam sem bil podpredsednik, tajnik in član upravnega odbora ter sem v tem svojstvu nešteto krat obšel svet in ga tudi sicer prekrizal pologem in počez.

Ko sem šel pred kratkim v pokoj, sem se pridružil razmeroma veliki advokatski firmi v Chicagu, kjer sem svetovalec za mednarodne pravne posle. Firma združuje okoli 200 advokatov z uradoma v Chicagu in Washingtonu D.C.

Moj glavni sedanj vir dohodkov so razne investicije, pasivne (borza) in aktivne.

Kako ste se vživeli v takšno velemestno veselje, kot je Chicago? Koliko milijonov prebivalcev šteje? Koliko šteje tamkajšnja slovenska skupnost? Kje se zbirajo Slovenci? Slovenski tisk? Vaš prijateljski krog?

Veliki Chicago ima 5 do 6 milijonov prebivalcev, ožje mesto pa nekako 3 do 4 milijone. Slovenska skupnost ima kakih 30.000 ljudi, med katere štejem tudi drugo in tretjo generacijo. Aktivnih Slovencev je samo nekaj tisoč.

Vživel sem se razmeroma zlahka. V začetku mi je bila v veliko pomoč kar mogočna slovenska skupnost, ki se je poživila z velikim prilivom političnih emigrantov v letih 1949 in 1950. Tam smo se v glavnem zbirali v slovenski fari Sv. Štefana, ki še danes obstaja. Imeli smo nešteto prireditev, predavanj in podobno. Ko sem začel polno študirati in se profesionalno udeleževati, zlasti pa spričo nenehnih potovanj po svetu, sem moral to udeleževanje v slovenskem svetu zelo omejiti.

Kljub svoji intenzivni profesionalni dejavnosti sem vedno aktivno podpiral vse pobude v našem slovenskem krogu v Chicagu. Nekaj let pred upokojitvijo sem se mogel zopet vključiti v intenzivnejše delo in začeti s pobudami, kako dvigniti slovensko narodno občutje v naših ljudeh. Tudi tu je namreč skupnost razdeljena, kot drugod, na katoliško in levičarsko usmerjene. Ker je bil katoliški del izseljencev ves čas po vojni ne samo ignoriran, ampak tudi aktivno napadan, se otroci teh izseljencev niso mogli identificirati s Slovenijo. To je najbolj žalosten del politike slovenskega komunističnega režima za izseljence v ZDA.

V Chicagu samem nimamo časopisa. Imamo pa *Ameriško domovino* v Clevelandu, ki nekako združuje katoliško usmerjene izseljence. V frančiškanskem samostanu v Lemontu blizu Chicaga pa izhaja mesečnik *Ave Marija*. — Največja aktivnost, ki jo imamo trenutno Slovenci v Chicagu, je akcija za zgraditev slovenskega kulturnega doma na zemlji, ki so nam jo dali v dolgoročni, skoraj zastojni najem očetje frančiškani v Lemontu. Stalo bo skoraj milijon dolarjev. Tudi sam sem v odboru.

Slovenci imamo v Chicagu številne organizacije, najbolj aktiven je trenutno *Slovensko-ameriški svet*, povezan z onim v Clevelandu. Zasleduje slovensko dogajanje v domovini in je dajal pobude za razne aktivnosti v prid priznanju Slovenije ter tudi drugače podpira Slovenijo.

Imamo tri prijateljske kroge, ameriškega, slovenskega in španskega. Z ženo imava zelo bogato in pestro socialno življenje. Od Slovencev se največ družimo z družino mojega sošolca dr. Šemeta, s tremi sinovi znane Remčeve družine iz Ljubljane (tovarna pohištva v Duplici), z družino dr. Fr. Puca in Prekmurcem Martinom Hozjanom, ki ima svetovnoznano tovarno strojev za zlaganje časopisov. In z mnogimi drugimi.

Kaj pa Vaši stiki s Slovenci v ZDA in v Kanadi?

Imamo tesne stike z mnogimi slovenskimi prijatelji v Clevelandu, Washingtonu, New Yorku, Seattlu in San Franciscu. In tudi v Torontu in Ottawi v Kanadi. To so v glavnem politični emigranti. Naj omenim samo dva: dr. Petra Remca, ki je profesor mednarodnih odnosov na jezuitski Fortham University v New Yorku in je svetovalec vatikanske delegacije pri Združenih narodih, in pa Bineta Medveda, ki je podpredsednik za patente in iznajdbe pri veliki družbi v Minneapolisu v Minnesoti (pravkar je dobil 100 milijonsko pravdo proti več japonskim družbam).

Ste kdaj obiskali Argentino in se spoznali z ljudmi v krogu Slovenske kulturne akcije? Imate na to kake spomine?

Argentino sem večkrat obiskal poslovno, zdaj pa z ženo, ki ima v Argentini mater, brate in sestre, obiskujeva to deželo vsako leto. Slovenske razmere tam poznam zelo dobro, sem podporni član Slovenske kulturne akcije, katero sem redno poskušal podpreti tako moralno kot finančno. Tam imam tudi zelo dobre prijatelje (dr. Marko Kremžar, Zorko Simčič, dr. Milan Komar, ki ga imam za enega najboljših slovenskih mislecev, pa družina Fink ter drugi).

Koliko ste lahko sledili slovenski kulturi, tudi oni v matični domovini? Kataremu področju ste najbolj sledili?

Na pragu pred rojstno hišo z očetom 90-letnikom.

Slovenske razmere sem spremljal, kolikor je iz daljave mogoče, pozorno vsa leta. Čeprav se nisem strinjal z večino člankov, imam že skoraj od začetka izhajanja naročene *Naše razglede*. Na ta način sem mogel slediti glavnim smerem v političnem dogajanju, kulturi in gospodarstvu. Imam naročene po letalski pošti in tudi prebiram *Slovenca* in *Delo*, *Družino* in *Novo revijo* iz Ljubljane, *Mladiko* iz Trsta ter *Celovski zvon* iz Celovca. Ter še *Svobodno Slovenijo*, *Duhovno življenje* ter *Izdaje SKA* iz Argentine pa *Slovensko državo* iz Kanade. Kot podpredsednik Slovensko-Ameriškega sveta pa dobivam tudi po faksu dnevna poročila Slovenske tiskovne agencije za informiranje Slovencev v Chicagu in okolici. In s sramom moram priznati, da naročam tudi *Tribuno* in *Mladino*. — Po pošti pa prihajata še *Tabor* in *Domobranski vestnik*.

Potovali ste po svetu. Najzanimivejša doživetja?

Kot sem že omenil, sem ogromno potoval. Najzanimivejše doživetje je bilo tisto na Tasmaniji. Tam smo imeli večletni projekt za skupno vlaganje z neko poljsko družbo, kar pa se je izkazalo kot zelo slaba investicija, vredna romana. Zanimiv je bil tudi večletni projekt za izgradnjo in opremo tovarne mleka za dojenčke v bivši SZ, s centrom v Kišinjevu in sedanji Moldaviji. Nato pa pogajanja z bolgarsko tajno policijo v Sofiji za izpustitev iz ječe visokega uzlužbenca naše družbe, za katerega se je izkazalo, da je bil nedolžen, a smo kljub temu morali plačati visoko odkupnino. Zelo zanimivo je bilo tudi, ko sem aktivno skoraj trideset let delal pri raznih skupnih vlaganjih na Japonskem, zadnja leta pa tudi v Koreji in na Kitajskem. Seveda ni manjkalo aktivnosti tudi v Južni Afriki in veliko v Avstraliji ter Južni Ameriki. Skoraj ni dežele, kamor me ne bi bila pripeljala moja odgovornost.

Potoval sem z vsemi mogočimi sredstvi, vključno s Concordom. Kasneje, od 70. let naprej, s privatnimi avioni, ki jih je imela naša družba (za štiri do deset ljudi).

Kdaj ste prvič po vojni obiskali Slovenijo? S kakšnimi vtisi? Kakšen vtis pa Vam daje Slovenija danes?

Ko sva bila z ženo na Dunaju 1960. leta, so me starši pregovorili, da sva prišla v Škofjo Loko na poroko moje mlajše sestre. Moram reči, da so me razmere popolnoma deprimirale in se nisem želel vrniti: posledice revolucije, izguba tolikih prijateljev, razsulo nekdanj bogatega katoliškega življenja so me močno pretresli. Vendar, že po nekaj letih ko sem po službeni dolžnosti moral potovati v razne socialistične države, med drugim tudi v Jugoslavijo, mi je to ponovno dalo možnost opazovati razmere v teh deželah. — Mnogi so mi tedaj celo zamerili moj obisk Slovenije. Držal sem se strogo principa, da sem v glavnem obiskoval svojo družino in se omejeval na poslovne stike, ti pa so bili ponajveč v Beogradu, kjer se je zdela strpnost večja kakor v Sloveniji.

Moram reči, da smo razsulo komunističnega sistema z navdušenjem pozdravili vsi Slovenci zunaj domovine in seveda tudi jaz. Ko sem bil takoj po koncu druge svetovne vojne v Italiji, sem gledal, kako so zavezniki poskrbeli za to, da so bili vrhovi fašizma takoj odstranjeni iz oblastvenih struktur. To se je vsem zdelo povsem normalno in pravilno. V Sloveniji pa vidimo preimenovanja, prebarvanja istih vrhov v nove oblastvene strukture. Kot pravniku mi je povsem nerazumljivo, da isti ljudje, ki so vodili sloven-

V pristanišču Valparaiso, Čile.

ski narod v katastrofo, zdaj hočejo odločilno vplivati v preobrazbi slovenske družbe. Kljub temu pa imam zaupanje v slovenske ljudi, ki jih smatram za izredno sposobne po svetovnih merilih. Vem, da bodo našli pot v resnično pluralistično družbo in ustvarili demokratsko politično prakso ter kulturo medsebojnih odnosov.

Veseli smo bili poskusa sprave in sedaj upamo, da bo s popravo dolgoletnih krivic in vrnitvijo dobrega imena tako živim kot mrtvim nasprotnikom revolucije moglo priti do resničnega slovenskega bratstva. Da pa pride do tega, bo potrebno, da se tako zgodovinska kot tudi vse druge vede, ki so se vdinjale v službo režima, odprejo in začnejo »sine ira et studio« odgovorneje izvajati svoje profesionalne dejavnosti.

Ali ima po Vašem krščanska politična stranka v Sloveniji prihodnost? V ZDA na primer takšne ideološko-politične razčlenjenosti ni.

Stranke v Ameriki niso osnovane na ideološkem principu, pač pa na praktičnem reševanju konkretnih programov in vprašanj. Seveda tudi tu pridejo do izraza nekateri (a široki) ideološki pogledi. Verjetno je taka strankarska razporeditev ne samo pametna, temveč tudi učinkovita. Žal pa za sedaj takšnega pristopa v Sloveniji ni mogoče pričakovati, saj je cela evropska politična aktivnost osnovana na več ali manj strogih ideoloških pristopih in načelih.

Razumljivo, da ima v tej mavrici strank tudi Krščanska demokracija svoje upravičeno mesto. Če pogledamo delovanje krščansko-demokratskih strank po Evropi, vidimo, da opravljajo zelo pozitivno funkcijo v življenju države in državljanov. V moderni evropski družbi se že dolgo ne ponavljajo očitki klerikalizma in podobnih etiketiranj v zvezi s krščanskimi demokrati in upati je, da se bo ta politična gonja v slogu starega režima vendarle nehala.

Ali je bila zamisel o katoliškem dnevniku, nadaljevalcu nekdanjega *Slovenca*, predvsem Vaša? Ali ste res *Slovenčev* veliki in velikodušni podpornik? In ali *Slovenčeva* linija počasi dobiva tisti obraz, kakršnega si želijo demokratični Slovenci doma in po svetu? Katera je po Vašem poglavitna naloga tega časnika danes?

Po pravici rečeno niti ne vem, kdo je pravzaprav bil pobudnik za obnovo *Slovenca*. Vem le, da je krog, ki se je ukvarjal s to idejo, želel imeti tudi enega zastopnika iz

izseljenstva, in ker sem bil slučajno takrat v Sloveniji, so me prosili, če bi hotel to vlogo prevzeti jaz.

Ideja je bila čisto preprosta: postaviti v slovenski medijski prostor dnevnik, ki bi z vidika krščanskega etosa z objektivnim poročanjem poskušal vnesti nekaj jasnosti v zmedo, ki jo je pustil za seboj padec dolgoletnega režima. Čisto razumljivo je, da se ljudje, ki so toliko let pisali pod pritiskom in enostransko, ne morejo čez noč preleviti, tudi če bi to hoteli, v objektivne poročevalce in opazovalce ter razlagalce demokracije po evropskem modelu. Ponekod je celo opaziti — bi rekel — skoraj mafijsko zagnanost za obrambo miselnosti boljševiškega sistema, čeprav sedaj preimenovanega z drugimi imeni. — Slovenec naj bi se razlikoval od drugih medijev tudi po tem, da bi poročal in pisal tudi o temah, ki so za ostale medije še vedno tabu, ali o področjih, za katera še nimajo posluha.

Kot je verjetno vsem znano, je v slovenskem prostoru hudo malo novinarjev, ki niso izšli iz iste politične šole in ki so se mogli otresti vse ideološke navlake. To se je tudi poznalo pri težavah okrog formiranja prvih »teamov« pri Slovincu. Poudarjam pa, da otroške bolezni Slovence izginjajo in da je v njem opaziti vse večji odziv za probleme tega časa.

Ta časopis ni last nobene stranke, zavzema se za konstruktivno kritiko in podporo pri gradnji mlade slovenske

demokracije. Ni dirigan od nikake »čikaške« ali drugačne »finančne mafije«, kot so nekateri hoteli to prikazati. Upati je, da bo Slovenec s svojo pluralistično usmerjenostjo izpolnil svojo konstruktivno nalogo v rekonstrukciji slovenske družbe.

Pri Slovincu sem soinvestitor — in to kot poedinec iz Amerike. Moja vloga ni večja kot vseh ostalih investorjev.

Glede uredniške politike pri Slovincu in ljudi, ki jo izvajajo, bi rekel samo to, da je to v kompetenci upravnega

POD ČRTO

Kontinuiteta?

V Zgoniku na Tržaškem so 12. maja letos proslavili obletnico osvoboditve po koncu druge svetovne vojne. Na prireditvenem prostoru sta bili izobešeni tudi dve zastavi s slovenskimi barvami. Ena je imela rdečo zvezdo, druga pa grb Republike Slovenije. In župan je izjavil: »Ena zastava ne izključuje druge, obe sta vredni velikega spoštovanja, z osvajanjem obeh pa izpričujemo kontinuiteto in pripadnost našemu narodu«.

Če pustimo ob strani še marsikaj drugega, ugotavljamo tole:

1) Slovenija ne razobeša obeh zastav, marveč je junija lani sredi Ljubljane demonstrativno snela zastavo z zvezdo, preden je svečano dvignila na drog novi prapor neodvisne in končno demokratične države. S tem seveda ni izničila preteklosti, saj se tega tudi ne da. Odstranila pa je simbol obdobja, ki se je začelo z zlorabo svobodoljubnega boja in z nasilnim uvajanjem surove manjšinske ideologije.

2) Celovito in resnično slovensko kontinuiteto bi zgoniški prireditelji poudarili le tako, da bi izobesili še tretjo zastavo, zgodovinsko sloven-

sko trobojnico brez vsakega dodatka. To bi bila tudi oddolžitev mnogim rodovom naših prednikov in njihove mu domovinskemu čutenju.

Tako pa se je zdelo, ko da smo na teh tleh šele od leta 1941, ko smo dobili rdečo zvezdo.

Stalinovo, če smemo spomniti.

Prvi so grešili časnikarji

Večkrat slišimo pritožbe nad nizko politično kulturo v Sloveniji in kot primer prihaja najraje na dan epizoda iz parlamenta med diskusijo prve nezaupnice Peterletovi vladi. Gre za Grosve banane. Toda to ni bil izraz nizke politične kulture, temveč bolj izzivalno dejanje, ki je bilo tudi ne spoštljivo, če hočemo, do institucije in njenih ljudi. Politična kultura pa pomeni, da so ljudje, državljani, v prvi vrsti pa seveda politiki in časnikarji, sposobni razpravljati o političnih in upravnih, gospodarskih problemih z argumenti, utemeljeno z dokazi in primeri ter s sklicevanjem na podobno dogajanje v preteklosti doma in drugod. Pri tem pa so kot prvi grešili prav časnikarji iz dnevnega časopisa ter Radia in Televizije, ki so

v svojih komentarjih padali tako nizko, da so bili samo grobo žaljivi in nič drugega. Pa trdijo, da morajo časopisi dvigati raven kulturne politike med bralci.

Smo Slovenci zahtevali preveč?

Takega mnenja je namreč urednik glasila tržaške škofije Vita nuova g. Silvano Latin. G. Latin pravi, da v Sloveniji italijanščina ne bi bila upoštevana v tolikšni meri, kot je bila slovenščina pri papeževi maši na Velikem trgu v Trstu. Slovenci smo seveda drugačnega mnenja. Ko bi bilo na Velikem trgu nekoliko več slovenščine, bi to duhovnemu zdravju Tržanov samo koristilo. Zaskrblja pa dejstvo, da prihajajo take besede iz ust predstavnika krajevne Cerkve in to takoj po obisku, med katerim je papež Janez Pavel II. večkrat jasno in nedvoumno pozval vernike, naj odpravijo ovire in ustvarijo sožitje med narodi, ki živijo na tem področju. Take izjave, ki so med drugim v kričečem nasprotju tudi s poročanjem italijanskega vsedržavnega tiska in televizije, pa k sožitju gotovo ne prispevajo.

odbora in nobenega posameznika, vključno nobenega investitorja.

Kot sem omenila v začetku, sem Vas osebno spoznala na zasedanju Svetovnega slovenskega kongresa. Zanj ste se zelo angažirali, pozneje pa ste zavzeli do njega kritičen odnos, čeprav ste še vedno v ožjem odboru. Bi lahko razložili svoje stališče? V čem po Vašem ta ustanova ne izvaja smernic, zaradi katerih je bila ustanovljena?

Kot veste, je bilo o Svetovnem slovenskem kongresu mnogo napisanega in izrečenega, po mojem preveč. To je vzbudilo pričakovanja, ki bi jih ne bilo mogoče izpolniti. Tudi sam sem si mnogo prizadeval za realizacijo kongresa, vendar — čisto realistično: iz tako različnih elementov izseljencev po svetu in Slovencev doma ni mogoče čez noč ustvariti neko homogeno, nadstrankarsko in uspešno telo. To je vprašanje časa in veliko požrtvovalnega in tihega dela. V prvi fazi je kongres še pod starim režimom nedvomno imel nalogo, da ustvari neke vrste mednarodno zaščito za vse pobudnike in izvajalce demokratičnega procesa v domovini. Zato smo se tudi dogovarjali, naj bi bilo prvo zasedanje kongresa zunaj domovine. Toda po aprilu 1990 se je ta funkcija SSK bistveno spremenila. Prvo zasedanje v Ljubljani junija 1991 je dalo tej organizaciji pravno obliko. Konkretiziranje svoje duše pa kongres še vedno išče: najti moramo praktične izpeljave programskih usmeritev in tega doslej še nismo mogli zadosti premakniti naprej. Tako je recimo še vedno nimamo v ZDA. Pri številčnosti slovenskih organizacij izseljencev pri nas moramo biti zelo previdni, da ne zrušimo že obstoječega delovanja in da najdemo pot, kako iz teh organizacij dobiti potrebno podporo za svojsko delovanje kongresa. Kot veste, sem trenutno podpredsednik v glavnem odboru in član predsedstva, zadolžen za prekoceanske dežele. Največjo nevarnost za SSK vidim v tem, da so v njem v Sloveniji preveč strankarsko profilirani ljudje. To daje mnogim ljudem morda upravičen vtis, da hoče dobiti dominanten vpliv predvsem ena stranka, ki ima močno ideološko usmerjenost. To bi utegnilo negirati nadstrankarski značaj kongresa.

V čem Vaša gospa, ki je po poklicu zdravnica-raziskovalka, sodeluje z Vami? Imata v organizacijah skupne odgovornosti in skupne funkcije, ali pa gospa doktor nastopa tako poklicno kot s svojim javnim delovanjem povsem neodvisno in samostojno?

Moja žena, ki sem jo najprej spoznal v Italiji in sva se nato dogovorila v Španiji, pred mojim odhodom v Ameriko, je prišla l. 1954 za mano. Naslednje leto sva se v Chicagu poročila. Ona je moja najboljša prijateljica ter izredno prodorna in dobra svetovalka. Daje mi vso podporo pri mojem delu in je tudi najbolj oster konstruktivni kritik pri vseh mojih pobudah. Osebno ni angažirana v javnem delovanju, precej pa pomaga, kjer je treba, a brez funkcij. Prebere in analizira vse. Sodeluje pri vsem, kar se tiče dobrodelnega, kulturnega in političnega dela v Chicagu in Ameriki, zanima se za Slovenijo in Argentino.

Gospa doktor, odkod ste doma? Kje ste končali študije? Ste tudi Vi emigrantka? Kdaj in kako sta se z možem spoznala? Katerim področjem velja Vaše zanimanje? Kaj kot znanstvenica raziskujete?

Doma sem iz Gornjega polja blizu Kanala ob Soči iz kmečke družine s 6 otroki (5 jih živi v Argentini). Na gimnazijo sem hodila v Gorico, ko pa smo se leta 1945 umaknili z doma v Italijo, sem končala slovensko gimnazijo v taborišču v Senigaliji in tudi na lokalni italijanski gimnaziji. Potem — kot je že moj mož omenil —, sem s štipendijo šla v Španijo (bila sem med 6 izbranimi) in študirala medicino ter diplomirala v Zaragozi. Podiplomski študij sem delala v Madridu (imela sem potni list Rdečega križa z ameriško vizo).

Po prihodu v Chicago sem delala staž, zaradi vize za stalno bivanje sem morala za nekaj časa v Argentino, nato znova v Chicago, kjer sem se specializirala v interni medicini na Northwestern University. Nato sem delala še specializacijo v nefrologiji in postala raziskovalka. Opreмили so mi laboratorij (in sicer največja državna fundacija za zdravstveno raziskovanje) in sem raziskovala posebni encim »urikinase«. Gojila sem človeške celice, ki so pridelovale ta encim. Odkrila sem »proencim« (predhodnika tega encima) — imenovan »preurikinase«. Praktična aplikacija tega še ni izvedena, a dosednji rezultati kažejo, da bi to utegnilo biti efektno proti trombozi in celo proti širjenju raka.

Ta »preurikinase« se še ne uporablja klinično, encim pa že. Ta encim razkroji krvne strdke pri pljučni emboliji, infarktu, trombozi itd. in je moja originalna iznajdba ter ga danes že uporabljajo več let v praktični medicini.

Pred časom pa sem hotela imeti več časa zase in sem prepustila nadaljnje raziskovanje drugim (svoji ekipi), sama pa izbrala klinično delo: v glavnem sem svetovalka za hipertenzijo v skupini zdravnikov, ki so vsi nefrologi, in sicer v sklopu univerzitetne medicinske prakse. Tako lahko z možem več potujem.

Je ženska v Ameriki pri svojem delovanju povsem neodvisna in se lahko svobodno uveljavlja?

O ženski v Ameriki? Danes je na mojem področju precej več možnosti za ženske, precej bolj odprte poti ima, manj diskriminacije je kot takrat, ko sem začnjala. Takrat je bilo zelo težko in je bilo ogromno diskriminacije. Danes pa dobite ženske v vseh specializacijah, celo nevrološke kirurginje in kardiološke kirurginje, kar je bilo včasih samo moški poklic. Tudi glede plač in promocij se je precej izboljšalo. Vendar je še vedno samo 30% študentov na medicini v Ameriki danes žensk. Do neke mere se mora ženska v poklicu še vedno boriti s problemi, ki so za ženske specifični: če se poroči in ima otroke, kako naj uredi specializacijo? Ne more se premikati svobodno, ker je odvisna od moža. Zato se veliko dela na tem, da bi postali programi bolj fleksibilni, tako da bi bilo strokovno in znanstveno delo omogočeno tudi ženskam.

Kako dojemate današnjo Slovenijo?

Stvari se v Sloveniji naglo menjajo in jaz dojemam Slovenijo optimistično. Oziroma previdno optimistično.

Doktor Bernik, še besedo bralcem Mladike.

Mladika je en sončen list in smo ga vedno veseli. Zdi se mi, da je Mladika vedno vedela, kam hoče, in tako tudi zdaj ve za svojo smer. Želim ji, da bi tudi v Slovenijo prenesla svojo sončnost in da bi tudi tam, kaj šele v izseljenstvu, našla navdušen zbor naročnikov.

29. literarna nagrada »Vstajenje« za leto 1991

Komisija literarne nagrade »Vstajenje«, ki jo sestavljajo prof. Zorko Harej, prof. Martin Jevnikar, urednik Mladike Marij Maver, pesnica Ljubka Šorli in prof. Zora Tavčar, se je sestala dne 18. aprila 1992 v Trstu na sedežu Slovenske prosvete in predlagala 22 knjig, ki so jih v preteklem letu izdali zamejski in zdovski pesniki, pisatelji in strokovnjaki. Po temeljiti presoji se je soglasno odločila, da podeli literarno nagrado »Vstajenje« za leto 1991 knjigi Vinka Ošlaka **Saj ni bilo nikoli drugače** (Iz dnevnika 1978-1979), ki je izšla pri Mohorjevi družbi v Celovcu 1991.

Dnevnik Vinka Ošlaka sega v sedemdeseta in osemdeseta leta, ko se je bil iz mladostnega marksizma že prebil v prepričano krščanstvo. Dejansko je to bila ilegalna literatura, saj je avtor že takrat odločno odklanjal tako marksizem kot filozofijo kot komunizem kot politično obliko. Ošlaku v dnevniku ne gre toliko za zapisovanje privatnega doživljanja, ampak za soočenje s časom zunaj njega. Pri tem ga je spremljala na eni strani ostra socialna občutljivost (sam je okusil tudi rudarsko delo), na drugi pa prav tako močna etična občutljivost. Prav čut za etos ga dela izjemnega med povojnimi slovenskimi mlajšimi pisci. Kar pa daje tej žlahtni vsebini posebno ceno, je stil. Ošlakov stil je bistven, brez lepotečenj, a zato rezek, jasen in učinkovit, nagnjen k ironiji in paradoksu. K temu je dodati še Oslakovo kulturno razgledanost, od tehnike do filozofije, ki je njegova posebna ljubezen. Skratka, Ošlakov dnevnik spada po svoji vsebinski in stilni žlahtnosti med najboljše, kar je v preteklem letu ustvarilo slovensko pero. Pripovedovanje je osebno prizadeto, človečansko in na umetniški višini. Jezik je svež, živ, nazoren. Iz dnevnikov odmeva tudi tržaško zamejstvo, na katero veže pisatelja prijateljstvo z Alojzom Rebulo, študijski dnevi Draga, urejanje Celovškega zvona, kulturne prireditve.

Podelitev nagrade je bila v Peterlinovi dvorani v Trstu v ponedeljek, 27. aprila 1992.

Denar za nagrado je podelila Hranilnica in posojilnica na Opčinah.

Nagrajenec Vinko Ošlak s predsednikom komisije prof. Martinom Jevnikarjem (zgoraj). Nagrado je v imenu openske Hranilnice izročil njen predstavnik prof. Robert Petaros.

UMRLA NADJA KRIŠČAK

Stara 46 let je 27. marca nenadno umrla tržaška časnikarka Primorskega dnevnika in navdušena raziskovalka ljudskih noš in običajev Nadja Kriščak. Svojčas je bila organizacijska tajnica Zveze slovenskih kulturnih društev. Bila je pobudnica priljubljene in uspešne tržaške folklorne skupine Stu ledi.

SLOVENISTIČNI DNEVI

V začetku aprila so bili na Opčinah 3. primorski slovenistični dnevi, ki so jih priredila slavistična društva Trst-Gorica-Videm, Koper in Nova Gorica. Veliko pozornost so letos posvetili življenju in delu pisatelja ter urednika Vladimira Bartola.

PLEČNIKOVE NAGRADE

V Ljubljani so 13. aprila podelili letošnja Plečnikova priznanja za arhitekturne dosežke. Tri enakovredne Plečnikove medalje so prejeli Milan Mihelič, ki je nagrado zavrnil, Boris Podrecca z Dunaja in Jurij Kobe. Plečnikovi priznanji pa sta prejela Marjan Eiletz iz Argentine in Vlasto Kopač.

ŠE POMNITE, TOVARIŠI

Tržaški partizanski pevski zbor Pinčo Tomažič je s koncertom 29. marca v Zgoniku praznoval svojo 20-letnico, obenem pa 45-letnico neprekinjenega glasbenega delovanja svojega dirigenta sicer pa glasbenega pedagoga Oskarja Kjuda.

Kulturni večeri v DSI

V Anteni redno beležimo ponedelj-kove večere DSI, ki so ena redkih stal-nic v kulturni ponudbi Slovincem v sre-dišču tržaškega mesta. Tokrat dolgu-jemo pregled za april. Prvi ponedel-jek v mesecu, to je 6. aprila, so v dru-štvu predstavili slovenski film Goriča-na Danijela Jarca o življenju ob goriški meji. Naslednji ponedeljek, 13. aprila, je bil v Peterlinovi dvorani izreden glas-beni večer, ki sta ga pripravili Tatjana in Nataša Lipovšek, mladi slovenski glasbenici, ki živita v Londonu. Duo violina-klavir je v Peterlinovi dvorani iz-venel blesteče in je navdušil poslušal-ce nad vsa pričakovanja. Ker je bil 20. aprila praznik, je bil naslednji večer v Peterlinovi dvorani šele 27. aprila, ko so svečano podelili 29. literarno nagra-do Vstajenje Vinku Ošlaku za njegovo knjigo dnevnških zapisov »Saj ni bilo nikoli drugače«. O avtorju je ob tej priložnosti spregovoril pisatelj Alojz Rebu-la, odlomke iz dnevnika pa je bral Livij Valenčič.

DR. ZMAGA KUMER NAGRAJENA

Znana strokovnjakinja za slovensko glasbeno narodopisje in tajnica Mohor-jeve družbe v Celju dr. Zmaga Kumer je 5. maja prejela na Dunaju Herderje-vo nagrado.

Pred papeževim obiskom v naši deželi sta celjska in goriška Mohorjeva družba iz-dali pesniško zbirko papeža Janeza Pavla II. Na fotografiji Marko Tavčar (goriška MD), prevajalec Lojze Krakar in Janko Jeromen (celjska MD).

KOLONKOVEC

Obe društvi na Kolonkovcu v Trstu sta v zadnjih tednih pomembno pra-znovali.

Prosvetno društvo Kolonkovec se je 12. aprila spomnilo stoletnice društva Slava, ki je delovalo do leta 1922, se po vojni obnovilo, a dokončno propadlo za-radi sporov ob Kominformu. Pred cerk-vijo so v spomin posadili lipo in oljko.

Kulturno društvo Rovte-Kolonkovec pa je izdalo knjigo o svojem delovanju in svojem kraju. Izdalo jo je Založni-štvo tržaškega tiska. Predstavitev je bila 9. maja.

MEJE IN MOSTOVI

V zbirki Črno na belem je Založni-štvo tržaškega tiska pred obiskom pa-peža Janeza Pavla II. v Trstu izdalo v slovenski in italijanski enačici zbirko člankov in govorov o sožitju in odnosu med večino in manjšino tržaškega ško-fa msgr. Lorenza Bellomija. Naslov knji-ge v slovenščini je Meje in mostovi. Spremno besedo je napisal prof. To-maž Simčič.

SLOVENSKI KONZULAT

Po mednarodnem priznanju je Re-publika Slovenija odprla v Trstu svoj konzulat, ki je pristojen za večji del se-verne Italije. Zaenkrat ima sedež v ul. Carducci 29 v Trstu, tel. 040/765693. Vršilec dolžnosti generalnega konzula je Jože Šušmelj.

FERIA DEL LIBRO

Na veliki knjižni razstavi v Buenos Airesu v Argentini FERIA del Libro so predstavili tudi pregled slovenske tiska-ne besede. 10. aprila so pripravili slo-venski večer. Prof. Miriam Jereb Bata-gelj je v španščini predavala o slovenski književnosti.

PROF. E. SUSIČ RAVNATELJ SLORI

Novi ravnatelj Slovenskega razisko-valnega inštituta (SLORI) v Trstu je so-ciolog prof. Emidij Susič, ki predava na tržaški Fakulteti za politične vede, sicer pa je po rodu Goričan. Nasledil je prof. Darka Bratino. Za predsednika SLORI je bil potrjen prof. Aljoša Volčič.

V polni Peterlinovi dvorani sta 13. aprila nastopili mladi slovenski umetnici iz Lon-dona in navdušili občinstvo.

BANKA V DOBERDOBU

Poslopje doberdobske Hranilnice med svečano otvoritvijo.

V Doberdobu je Kmečko obrtna hranilnica odprla 16. maja nov, večji in sodobnejši sedež. Ob tej priložnosti je bilo več kulturnih prireditev. Izšla je tudi brošura Iz preteklosti v bodočnost, ki jo je uredila prof. Lučana Budal.

ŠKOFJE IN I. SVETOVNA VOJNA

V Vidmu so 14. aprila predstavili tri zvezke dela I vescovi veneti e la Santa Sede nella guerra 1915-18, ki prinaša korespondenco škofov iz sedanje Furlanije-Juljske krajine, Veneta in Tridentske-Južne Tirolske s Sv. Sedežem v letih I. svetovne vojne. Z lansko letnico ga je izdala založba Editrice di storia e letteratura iz Rima. Med drugim so objavljena pisma goriškega nadškofa F.B. Sedeja.

PISATELJ PAHOR GOVORNIK V RIŽARNI

Na svečanosti ob državnem prazniku osvoboditve je bil 26. aprila slovenski govornik v nekdanjem zbirnem in uničevalnem taborišču Rižarni v Trstu pisatelj prof. Boris Pahor. Govorili so še izredni komisar na tržaški pokrajini dr. Mazzurco, predstavnik sindikata CGIL Devescovi in vsedrjavni podpredsednik partizanske zveze ANPI Banfi. Nastopil je tudi zbor Pinko Tomažič.

MILAN LIPOVEC 80-LETNIK

Tržaški pisatelj in publicist Milan Lipovec je 30. aprila praznoval 80-letnico. Pred leti je v romanu Ljudje ob cesti opisal Brkine, v romanu Leseno jadro pa Barje. Znan je bil tudi kot zvest sodelavec revije Zaliv.

PRIMORSKA POJE

S prvim takim koncertom v Reziji, na Ravanci, in s koncertoma v Ilirski Bistrici ter Renčah se je 17. maja končala 23. revija Primorska poje. Od 24. aprila, ko je bil prvi koncert v Prosvetnem domu na Opčinah, se je zvrstilo na obeh straneh meje 18 koncertov. Med prireditelji sta bili letos poleg Združenja pevskih zborov Primorske in Zveze slovenskih kulturnih društev tudi Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta in Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice.

NOVI SLOVENSKI MEJNIKI

Slovenija je postala 22. maja polnopravna članica Organizacije združenih narodov. Na zasedanju glavne skupščine sta jo na ta dan zastopala predsednik predsedstva Milan Kučan in zunanji minister dr. Dimitrij Rupel.

Pred tem pa je Slovenija 14. maja dobila novo vlado, drugo po demokratičnih volitvah. Vodi jo predsednik Liberalno demokratske stranke dr. Janez Drnovšek, potem ko so krščanskemu demokratu Lojzetu Peterletu izglasovali v parlamentu »konstruktivno nezaupnico«. Novi minister za Slovence po svetu je zgodovinar dr. Janko Prunk, ki pripada socialno demokratski stranki in je nasledil dr. Janeza Dularja.

40 LET DRUŽINE

Osrednji slovenski katoliški tednik Družina praznuje 40-letnico. Velikonočna številka je imela posebno prilogo, ki je bila posvečena jubileju. Ob številnih čestitkah in zapisih cerkvenih, kulturnih in političnih osebnosti je z intervjuji in članki prinesla zanimive podatke o težavni poti lista pod komunizmom in o predhodnikih Oznanilu (Ljubljana, ukinjeno 1952) ter Verskem listu (Maribor, ukinjen 1951).

V ljubljanski stolnici je bila 13. maja maša ob 40-letnici, ki so jo darovali škofje in številni duhovniki. Sledila je akademija na Teološki fakulteti. Spregovorili so glavni urednik dr. Janez Gril, slavnostni govornik prof. Justin Stanovnik, metropolit dr. Alojzij Šuštar in prejšnji glavni urednik dr. Drago Klemenčič, ki se je zahvalil v imenu šestih sodelavcev, ki so jih nagradili.

TRST MED VZHODOM IN ZAHODOM

To je naslov razstave, ki jo je v Arhivu Slovenije pripravila Nevenka Troha. Gre za prikaz političnega življenja v coni A Julijske krajine v letu 1946 s pomočjo 226 dokumentov iz nove enote Arhiva Republike Slovenije, in sicer iz bivšega Zgodovinskega arhiva CK ZKS.

PRIZNANJA ZKOS

Zveza kulturnih organizacij Slovenije je 23. aprila podelila v Cankarjevem domu v Ljubljani priznanja zaslužnim kulturnim in prosvetnim delavcem. Iz Italije so priznanja prejeli Kiljan Ferluga iz Milja in dr. Kazimir Humar ter Ljubka Šorli Bratuž iz Gorice.

NOVI MUZEJI

V zadnjem času so v Sloveniji uredili nekaj novih muzejev. Tako so v Ljubljani odprli Tobačni muzej. V gradu v Škofji Loki so uredili Poštni muzej. Povsem prenovili so Cekinov grad v Tivoliju v Ljubljani in tamkajšnji Muzej ljudske revolucije preimenovali v Muzej novejšje zgodovine.

UMRL ŽUPNIK AVGUŠTIN ČEBUL

V Železni Kapli je 30. aprila umrl upokojeni župnik v Št. Lenartu pri sedmih studencih Avguštin Čebul. Rodil se je 23. avgusta 1909. Dolga desetletja je bil odbornik Družbe sv. Mohorja, svojčas je bil tudi predsednik duhovniškega združenja Sodaliteta.

SVEČANOST NA NANOSU

Ob 50-letnici spopada med italijansko vojsko in partizani, do katerega je prišlo 18. aprila 1942 na Nanosu, so na hribu priredili spominsko svečanost. V svojem govoru je zgodovinar dr. Branko Marušič med drugim ovrednotil vlogo tigrovcov. Dva dni pred proslavo je bila 24. aprila v Dolini posebna spominska slovesnost za domačina Ivana Sancina - Jova, ki je takrat padel skupno z Milkom Puntarjem s Proseka. Slavnostni govornik je bil član predsedstva Slovenije akademik Ciril Zlobec.

ZDRUŽITEV SKD IN SLS

Na 2. kongresu Slovenskih krščanskih demokratov, ki je bil 15. maja v Cankarjevem domu v Ljubljani, so za predsednika potrdili Lojzeta Peterleta. Sprejeta sta bila novi strankin statut in program. V stranko se je vključila zgodovinska Slovenska ljudska stranka, ki je med zadnjo vojno in po njej živela v zdomstvu. Njen dosednji načelnik dr. Marko Kremžar iz Argentine je bil izvoljen za enega izmed podpredsednikov. Nič pa še ni iz predlogov, da bi se SKD združila s sedanjo Slovensko ljudsko stranko, nekdanjo Slovensko kmečko zvezo. Iz protesta, ker ta predlog ni prodril, je njen ustanovitelj in predsednik, član predsedstva Slovenije Ivan Oman prestopil med Slovenske krščanske demokrate, ki so ga izvolili za enega izmed podpredsednikov.

TRŽAŠKA SLOVENKA

A. BOGATEC NA OLIMPIADO

Izvršni odbor Italijanske jadralne zveze je 13. maja uradno sporočil, da bo Arianna Bogatec iz Tržaškega pomorskega kluba Sirena zastopala Italijo v jadralni ekipi za razred Evropa na olimpiadi v Barceloni.

PADLI IZ DOBROVE

V Dobrovi pri Ljubljani so 24. maja odkrili spomenik žrtvam komunizma iz let 1941-47. Na njem so imena 103 žrtev iz župnije, medtem ko treh nadaljnjih imen svojci niso dovolili zapisati. Na svečanosti sta spregovorila član predsedstva Slovenije Ivan Oman in poslanec Nace Polajnar.

Nova slovenska zaveza, ki je imela dan prej svoj občni zbor, je napovedala spominske plošče z imeni padlih in pobitih po vseh farah. Zbirala bo tudi imena žrtev revolucije in protikomunističnega upora.

Med predstavitvijo Vecchietove monografije v tiskarni Graphart: slikar Franko Vecchiet (levo) in tiskar Vinicio Stupar.

UMRL AKADEMIK JOSIP VIDMAR

V noči od 11. do 12. aprila je umrl v Ljubljani akademik, prevajalec, publicist in politik Josip Vidmar. V 97 letih življenja se je uveljavil kot vodilni slovenski kritik, čeprav so ga pri tem vodili tudi nekateri predsodki, recimo o svobodnosti katoliških umetnikov in vrednosti njihovega dela. Sporen je bil tudi v nekaterih moralnih sodbah, na primer proti narodni spravi. Bil je velik prevajalec in že pred vojno dosleden zagovornik dostojanstva slovenskega jezika. Bil je med ustanovitelji Osvobodilne fronte in je kljub individualnim potezam srečno »vozil« s tovarišijo ter opravljal visoke politične službe. Dolgo je bil predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Znani so tudi njegovi eseji in spominsko odlikovane biografije sodobnikov Obrazi.

MENS

Mladina evropskih narodnostnih skupnosti je imela letni seminar od 11. do 17. aprila v Christianslystu med Danco na Nemškem. Za Slovence v Italiji je bilo prisotno odposlanstvo Mladinske sekcije Slovenske skupnosti.

MAJENCA

V Dolini pri Trstu se je 12. maja končala tradicionalna »majenca«, združenja s folklornimi, kulturnimi in drugimi prireditvami. Domači besedni umetnik Boris Pangerc je ob tej priložnosti v Ljubljani izdal knjigo Majenca.

FRANKO VECCHIET 50-LETNIK

Grafik Franko Vecchiet je proslavil 50-letnico z izidom monografije o njegovih ustvarjalnosti, ki jo je izdalo Založništvo tržaškega tiska, nosi pa naslov V prostoru znakov in predmetov. Predstavitve je bila 13. maja v tržaški slovenski tiskarni Graphart, ki obratuje zdaj v novih, obsežnih in sodobno opremljenih prostorih.

ELEGIJE IN BASNI

Pesnik Ace Mermolja je pri Založništvu tržaškega tiska izdal novo zbirko z naslovom Elegije in basni. Predstavili so jo 19. maja v Katoliški knjigarni v Gorici.

SKAVTSKA RAZSTAVA

V Cekinovem gradu v Ljubljani so 7. maja odprli razstavo o skavtih in gozdovnikih na Slovenskem, ki je bila svojčas na ogled že v Mariboru. Za tamkajšnji Muzej narodne osvoboditve sta jo pripravila kustosa Mira Grašič in Marjan Matjašič. Prikaz nudi lep vpogled v predvojni skavtizem in gozdovništvo na Slovenskem, opozarja pa tudi na povojne tabornike v matici in na Tržaškem ter na skavte v zamejstvu, zdomstvu in zdaj tudi v domovini. Ob otvoritvi so skavti in taborniki postavili svoje šotore pred Cekinov grad v Tivoliju. Ravno tuji skavtski šotori tam nekeje so pred 70 leti vzbudili pozornost skupine sošolcev iz klasične gimnazije, ki so nato kmalu ustanovili prvo slovensko skavtsko skupino...

SLOVENSKI UPOR 1941

Pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti je izšel zbornik referatov z lanskega znanstvenega posveta Slovenski upor 1941. Uvod in sklepno besedo je prispeval zgodovinar prof. Bogo Grafenauer, referate pa 19 avtorjev. Razprave, med katerimi so nekatere krajše monografije z obsežnim znanstvenim aparatom, spremljajo povzetki v angleščini.

BREZIGAR PODPREDSEDNIK BUREAUJA

Na občnem zboru Evropskega urada za manj razširjene jezike med Nemci na Danskem v Apenradeju je bil deželni svetovalec Slovenske skupnosti iz Trsta Bojan Brezigar izvoljen za podpredsednika te organizacije. Podpredsednik je tudi belgijski Nemec Rudolf Kern, medtem ko je bila za predsednico izvoljena Irka Helen O'Murchu.

30. PRAZNIK ČEŠENJ

V Mačkoljah v dolinski občini na Tržaškem je bil 24. maja jubilejni, 30. Praznik češenj, ki ga prireja Prosvetno društvo Mačkolje. V imenu prirediteljev je prof. Alojz Tul poudaril, da je bil praznik pred 30 leti mogoče prvi, ki je načrtno uvajal tudi kulturno vsebino na »vaških šagrah«, do danes pa je ostal zvest svojemu domačemu, slovenskemu značaju. Slavnostni govornik je bil prof. Stanko Janežič iz Maribora, ki je bil kot župnijski upravitelj v Mačkoljah pobudnik praznovanja.

65 LET ORGANIST

Just Lavrenčič je na Katinari pri Trstu že 65 let zvest organist. Župnijska skupnost se mu je za to zahvalila 10. maja, ko so mu izročili tudi diplomu s papeževim blagoslovom.

DR. FRANCE BERNIK
PREDSEDNIK SAZU

Na letni skupščini Slovenske akademije znanosti in umetnosti so 14. maja v Ljubljani izvolili novega predsednika. To je slavist, akademik prof. dr. France Bernik. Nasledil je prof. Janeza Milčinskega, ki je bil predsednik 16 let. Podpredsednika sta Ciril Zlobec in prof. dr. Robert Blinc, tajnik prof. dr. Matija Drovenik.

KNJIGE

Slovar slovenskega knjižnega jezika - 5. knjiga

Izšla je 5. knjiga — zadnja **Slovarja slovenskega knjižnega jezika**, ki obsega besede od T do Ž. To je prvi večji enojezični razlagalni slovar sodobne knjižne slovenščine, v katerem je zajetih in obdelanih nekaj nad 107 tisoč gesel in podgesel na dobrih 5.000 straneh. Posamezne knjige so izšle v naslednjih zaporedjih: I. leta 1970, II. 1975, III. 1979, IV. 1985 in V. 1991. To je dobrih 20 let, kar je razmeroma malo, če pomislimo na ogromno delo, ki so ga morali opraviti uredniki.

Seveda pa so bile priprave daljše. Na ta slovar so začeli misliti leta 1929, ko so začeli pripravljati ustanovitev Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. Akademija je bila ustanovljena šele 1938, toda časi so se že nagibali v vojno, zato se je začelo pravo delo za slovar šele leta 1945, ko so ustanovili na Akademiji Inštitut za slovenski jezik in mu naložili za eno prvih nalog izdajo slovarja. Začetna dela je vodil prof. Fran Ramovš, ob njem in za njim prof. Jakob Šolar. Ker je to »slovar knjižnega jezika«, je bilo treba izpisovati besede, zveze in fraze iz posameznih leposlovnih del od 1900 dalje. Ker pa se uporablja knjižni jezik tudi v znanosti in drugod, so začeli izpisovati še znanstvena, strokovna, poljudnoznanstvena, publicistična in druga besedila. Za to delo so morali ljudi šele priučiti, predvsem primerne upokojence iz vrst profesorjev, učiteljev in strokovnjakov. Izpisane besede so nato prepisali na kartotečne listke, jih razporedili po zvrsteh, nato so sestavili več pomožnih in dopolnilnih kartotek, tako frekvenčno najpogostejših besed, kartoteko sinonimov in kvalificiranih besed oziroma besednih zvez, kartoteko razlag, narečno kartoteko, ki so omogočile usklajeno uredniško delo in učinkovito preverjanje.

Do zadnje knjige so pripravili šest milijonov listkov in 300.000 iztočnic. Seveda vse te besede niso več žive, v rabi, zato so jih odbrali za slovar samo

eno tretjino, druge pa so izdali v dveh knjigah **Besedišče slovenskega jezika**, 1987.

Pri slovarju je sodelovala vrsta najuglednejših slavistov in strokovnih svetovalcev. Pri prvi knjigi je bil glavni uredniški odbor sestavljen iz samih moških, in sicer: dr. Anton Bajec, dr. Janko Jurančič, Mile Klopčič, dr. Lino Legiša, Stane Suhadolnik in France Tomšič. Razen Suhadolnika so vsi že umrli. V uredniškem odboru so bili trije moški in osem žensk. Ločitev po spolih bi se lahko zdela na prvi pogled krivična, vendar pa je res, da se nobena izmed urednic do tedaj ni povzdignila med vrhunske jezikoslovce.

Popolnoma drugače pa je v peti knjigi. Tu je v glavnem uredniškem odboru pet žensk in dva moška, v uredniškem odboru pa osem žensk in trije moški. Vse iz glavnega odbora imajo naslov »strokovni svetnik«, večina izmed njih je tudi v uredniškem odboru. V vseh petih knjigah nastopata samo Stane Suhadolnik in Milena Hajnšek Holz.

Vendar pa vse te spremembe niso važne, saj je Slovar skupinsko delo. Nobenega gesla ni napisal posameznik, ampak so vse sestavke pregledovali vsi, jih dopolnjevali, črtali, dostavljali, dokler niso prišli do dokončne formulacije. Vzoredno pa so uredniki spremljali slovenski in svetovni jezikovni razvoj in ga vnašali v slovar.

Dodati je treba še to, da je urednikom pomagalo skoraj 200 največjih slovenskih strokovnjakov z vseh področij življenja, da so vse stroke in panoge razložene po zadnjih ugotovitvah znanosti. Toliko strokovnjakov ni sodelovalo pri nobenem drugem slovenskem delu.

Slovar je urejen tako, da ima vsaka beseda najprej razlago, kaj pomeni, kako se piše, kakšen poudarek ima (navedena sta oba poudarka, dinamični, to je, kje je poudarek, in muzikalni), kako se izgovarja, kar je važno zlasti pri črki »l«, kako se pregiblje, katere pomene ima, navaja vezave, reke, pregovore idr. Tako je v slovarju vse, kar more bralec od njega želeči, pravopis in slovnica in še tujke imajo slovenske izraze, če jih imamo.

Glavni urednik dr. Franc Jakopin je v Sklepni besedi zapisal tele značilne besede: »Manj znano je, da prinaša slo-

var z bogatim jezikovnim gradivom tudi najbolj avtentično vednost o bivanju in življenjski resničnosti našega človeka v današnjem času in v preteklosti, iz njega se da izluščiti sončna in senčna podoba duhovnega in fizičnega obstajanja; zato lahko slovar beremo tudi kot knjigo o Slovencih.«

Peti knjigi so dodali še Dodatke A-Š, torej besede, ki so se po izidu prejšnjih knjig uveljavile ali prišle v večjo uporabo. Med njimi je npr. »áids«, ki se izgovarja »ajds« in jo razlaga: »nalezljiva virusna bolezen, ki oslabi imunski sistem organizma: umreti za aidsom; širjenje aidsa.«

Gotovo bodo tudi ob tej knjigi kritike, ker Slovenci brez abecednih vojsk ne moremo živeti, vendar pa za zaključek lahko rečem, da je Slovar slovenskega knjižnega jezika odlično delo in nujno potreben vsem, ki se nekoliko več ukvarjajo s slovenskim jezikom. Šele iz njega bo vsakdo spoznal, kako bogat je slovenski jezik, in da je mogoče z njim izraziti prav vse, kar hoče kdo povedati ali zapisati.

Peta knjiga je izšla v 10.000 izvodih.

Martin Jevnikar

mojstri akvarela so bili v različnih obdobjih največji slikarji sploh, na primer nemški slikar Dürer, angleški predhodnik impresionizma Turner, Cézanne in Paul Klee. Ta tehnika je Hlavatyju omogočila posredovanje lastnega liričnega občutja narave, predvsem Krasa in morja. Slikar akvarelist je takole opredelil cilje svojega ustvarjanja:

»Sodim, da sem s svojimi skromnimi slikami govoril svojim ljudem o lepoti naše zemlje in mojega Krasa. Jaz sem še romantik in cenim čustva ljubezni do svoje zemlje. Hotel sem to povedati tudi drugim. To je moje veliko zadoščenje.«

Impresionizmu je bil slikar blizu zaradi hotenja, da zaustavi trenutek na papirju s hitrimi, odločnimi barvnimi nanosi, s čutom za ustvarjanje dognane celote, za posredovanje hipnega vtisa v različnih trenutkih dneva in v različnih letnih časih. Glavno vlogo imajo pri tem barve, zračne in mehko prelivaajoče se, nikoli kontrastne, ampak nekako notranje uglasene z osnovnim tonom.

Kritik Mesesnel ugotavlja, da so se nekatere oznake Hlavatyjevega slikarstva že povsem uveljavile: na primer ličnosti in poetičnost. Na tej razstavi pa je védenje o njem mogoče izpopolniti.

Vsak umetnik, ki se leta in leta posveča predvsem eni sami tehniki, jo s svojimi spoznanji in izkustvi tudi sam razvije v čisto osebno smer. Hlavaty je bil enako spreten v polnosti akvarelnega polja kot tudi v zreduciranosti na bistveno stiliziranih prvih. Ne samo. V prikazanih delih iz obdobja petdesetih let ga je zamikalo celo v območje nekakšnega abstraktnega geometrizma. Kako daleč so te njegove skupine hiš od sanjsko zasneženih, milih krajin, in kako moderno in dinamično delujejo nekatere risbe, kjer je njegov slog v bistvu lapidaren.

Med velike slikarje v Trstu spada ob Černigoju, Bambiču, Saksidi in Spacalu, da omenimo le tiste, ki so nam najbliže, tudi Robert Hlavaty. Kakšen čudovit svet je ta, ki je znal združiti v prostorsko tako omejeni pokrajini umetnike sicer raznolikih hotenj, a v bistvu sorodne po globoki zapisanosti umetnosti. In ko se jim zdaj postavljajo galerije v Štanjelu ali Lipici, ne moremo ne pomisliti, da gre za potvarjanje resničnosti. Ti slikarji so živeli in ustvarjali v Trstu. In v Trstu bi se morale hraniti njihove stvaritve.

Magda Jevnikar

Ivan Burnik Legiša: Jesensko listje

*V prejšnji številki Mladike smo poročali o izidu knjige Ivana Legiša **Jesensko listje**. Ker je prof. Martin Jevnikar dobil medtem nekaj novih življenjepisnih podatkov o avtorju, ponatiskujemo nekoliko dopolnjen prvi del recenzije.*

(Ur.)

Leta 1962 je izdal primorski izseljenec Humbert Pribac pesniško zbirko **Bronasti tolkač**, ki je izšla v Melbourneu in je bila prva slovenska knjiga, natisnjena v Avstraliji. Od tedaj je Pribac izdal drugo zbirko **V kljunu golobice** v Canberri 1973. Leta 1984 se je pridružila primorska rojakinja Marcela Bole z zbirko **Kraški izlivi** v Sidneyu in 1991 v Melbourneu s **Kraškimi odmevi**. V Waverleyu v južni Avstraliji pa je 1990 izdal Ljenko Urbančič knjigo **Srečanja, portreti, dejanja** (že razširjen ponatis v Ljubljani). Zadnja knjiga, ki je prišla iz Avstralije, je pesniška zbirka **Jesensko listje**, ki jo je 1991 izdal v samozaložbi v mestu Adelaide Ivan Burnik Legiša.

Tudi Ivan Legiša je primorski izseljenec, saj se je rodil 17. jun. 1934 v Medji vasi v občini Devin-Nabrežina. Po osnovni šoli v domači vasi je dovršil Nižjo srednjo šolo pri Sv. Jakobu v Trstu in se vpisal 1951 na slovensko učiteljsko pri Sv. Ivanu. Učenje ga ni zanimalo, kakor je sporočil 1. maja 1992 v pismu: »Naravno mrzil sem šolo, ki ni obetala kruha.« V 2. razredu je ponavljal, se ponesrečil s kolesom, ostal celo leto neocenjen in zapustil šolo. Zaposlil se je pri avtobusnem podjetju Sergas v Trstu kot sprevodnik, po vrnitvi Italije v Trst se je avgusta 1958 vkrcal na ladjo Flaminia in se preselil v Avstralijo. Delal je v rudniku opala, 1961 je prišel domov, se poročil in vrnil v Avstralijo. Naselil se je v Adelaidi, dela v tovarni steklenic, kupil pa si je tudi farmo ob reki Bremer.

V Avstraliji je v samoti in v domotožju začel pisati pesmi in jih na pobudo misijonarja Ivana Mikule objavljati v sidneyskih Mislih, mesečniku za versko in kulturno življenje Slovencev v Avstraliji. Nastopal je pod psevdonimom Ivan Burnik. Pesmi so bralcem ugajale, zato jih je lani zbral v zbirko in jim dodal novih. In tako je izšlo **Jesensko listje**, na 75 straneh 74 pesmi.

RAZSTAVE

Slikar Robert Hlavaty - spominska razstava

Ob deseti obletnici smrti slikarja Roberta Hlavatyja je vodstvo Galerije Tržaške knjigarne pripravilo spominsko razstavo njegovih del s predstavitvijo likovnega kritika Janeza Mesesnela.

Robert Hlavaty (Trst, 1897 - Ljubljana, 1982) je bil po poklicu zdravnik stomatolog z dunajsko specializacijo, s slikarstvom pa se je ukvarjal vse življenje od gimnazijskih let dalje. Posvečal se je ilustraciji, karikaturi in akvarelu, v zgodovino slovenskega slikarstva pa se je zapisal predvsem kot mojster kraške krajine in obmorskih vedut. Z gotovostjo je mogoče trditi, da je bil kot akvarelist pravi virtuoz.

Akvarel je izredno stara tehnika, poznali so ga že v starem Egiptu, na Daljnem vzhodu pa Kitajci. V srednjem veku se je ta tehnika razvila na Japonskem, v Evropi pa so jo uporabljali najprej za ilustriranje rokopisov, tako imenovanih iluminiranih rokopisov, nato za barvanje lesorezov. Med največjimi

Leto 1991 je deveto leto rednega delovanja naše knjižnice. Ko smo leta 1983 pričeli z rednim delovanjem in z urejanjem knjižnega gradiva, si nismo nadejali, da bomo v teh nekaj letih dosegli tako lepe in zavidljive uspehe. Knjižno gradivo in periodični tisk stalno doteka v knjižnico, inventarizacija, katalogizacija in urejanje knjižnih zbirk se redno nadaljuje. V teh nekaj letih smo izdali tri slovenske bibliografije in sicer Bibliografijo slovenskega periodičnega tiska v Italiji do leta 1945, dalje prvi in drugi del Bibliografije slovenskega tiska v Argentini. V pripravi je še nekaj bibliografij in drugih knjižnih seznamov.

Stike s slovenskimi ustanovami in posamezniki v Sloveniji in v zdomstvu skušamo razširiti in tako pridobiti nove podpornike za našo knjižnico. Od naših zvestih prijateljev in ljubiteljev slovenske knjige iz Trsta, Gorice, Avstrije in iz zdomstva, kakor tudi iz Slovenije, prejemamo zelo zanimive in redke publikacije. Upamo in želimo, da bo delo knjižnice tudi v tem letu uspešno in doseglo cilje, ki si jih je zastavila.

1. INVENTARIZACIJA

V preteklem letu je knjižnica prejela v dar veliko knjižnega gradiva. Mnogo knjig in periodike, ki smo jo prejeli, so bili dvojniki, ki smo jih odstopili drugim knjižnicam, predvsem Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. V letu 1991 je bilo inventariziranih 360 enot knjižnega in periodičnega tiska, tako da je bilo konec leta skupno inventariziranih v knjižnici Dušana Černeta 5.060 enot knjižnega gradiva. Na policah je ostalo še nekaj neinventariziranega materiala, ki ga bomo obdelali v tekočem letu.

2. KATALOGIZACIJA

Kot v prejšnjih letih smo tudi v lanskem letu nadaljevali s katalogiziranjem knjižnega gradiva. Knjižnica Dušana Černeta ima dva kataloga in sicer osrednji in katalog slovenskega zdomskega tiska. V glavni katalog je bilo lansko leto vloženih 394 knjižnih listkov. V katalog slovenskega zdomskega tiska pa je bilo vloženih 123 kartotečnih listkov, tako da je bilo ob koncu lanskega leta v glavnem katalogu 4323 in

v katalogu slovenskega zdomskega tiska 1259 kartotečnih listkov. V signaturni katalog pa je bilo vpisanih 194 zaporednih knjižnih izdaj.

3. STIKI

V preteklem letu smo še bolj okrepili stike z raznimi slovenskimi ustanovami v domovini in po svetu. V tekočem letu bomo poskušali to sodelovanje še bolj poglobiti in razširiti. Prav tako nadaljujemo in poglobljamo stike z Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani, s katero redno izmenjujemo dvojnike in si s fotokopiranjem izpopolnjujemo knjižno gradivo.

4. BIBLIOGRAFIJA

Konec maja lanskega leta je izšel drugi del bibliografije slovenskega tiska v Argentini. V tem drugem delu je popis slovenskega periodičnega tiska. Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani smo izročili 50 izvodov bibliografije s prošnjo, da jih posreduje vsem ustanovam po svetu, s katerimi ima stike in izmenjavo knjižnega gradiva.

V zadnjem času smo namenili precej truda in pozornosti zbiranju slovenskega tiska, ki je in ki še izhaja v Veliki Britaniji. Tako se je v naši knjižnici nabralo veliko knjižnega in periodičnega gradiva, ki so ga izdali Slovenci v tej evropski deželi. Zato smo se odločili, da bi bilo prav, če bi vse to gradivo bibliografsko popisali in izdali v posebni knjigi. Bibliografija je sedaj v delu in upamo, da bo konec leta zagledala luč sveta.

5. NOVICE KNJIŽNICE DUŠANA ČERNETA

Lansko leto smo v reviji Mladika objavili 2 številki novic knjižnice Dušana Černeta. V novembrski številki Mladike smo se spomnili našega velikega prijatelja gospoda Dušana Svetliča, ki je umrl 23. maja 1991 v Milwaukeeju v Združenih državah Amerike.

6. IZPOSOJA

Leta 1991 je izposoja knjižnega gradiva in periodike zelo poskočila. Tako smo izposodili 168 knjig in periodičnega tiska. Precej tiska smo fotokopirali za naše čitatelje in tudi za razne knjižnice po Sloveniji.

7. PROSTORI

Dolgo pričakovana selitev knjižnice je bila izvršena konec lanskega leta in v začetku letošnjega leta. Tako smo knjižnico preselili iz prvega nadstropja v ul. Donizetti v drugo nadstropje, kjer imamo za knjižnično delovanje na raz-

POZIV

Knjižnica Dušana Černeta pripravlja bibliografijo slovenskega tiska v Veliki Britaniji. Zato bi radi izpopolnili naš knjižni fond s tem tiskom. Odbor knjižnice poziva vse zavedne Slovence po svetu, ki imajo slovenski tisk, ki je izšel na Angleškem, da nam ga darujejo, da izpopolnimo naše zbirke.

Prosimo za sledeče publikacije:

- Klic Triglava
- Ciklostilirane brošure, ki jih je izdajala Slovenska Pravda
- Vestnik Zveze Slovencev v inozemstvu
- Ciklostilirano prilogo za Slovence na Angleškem v Naši luči
- Pismo (tiskano izdajo)
- Razne vestnike
- Večjezične izdaje (slov.-hrv.-srb.)

polago dve sobi. V eni so knjižne omarne in čitalnica, v manjši sobi pa je urad, kartoteka, arhiv in gradivo za obdelavo. Z novimi prostori se bo delovanje knjižnice še bolj razmahnilo in razširilo.

* * *

THE SUBMERGED COMMUNITY

Založništvo tržaškega tiska je izdalo popravljeno in dopolnjeno izdajo knjige o Slovencih v Italiji, ki jo je v italijanščini napisal raziskovalec SLO-RI dr. Pavel Stranj pod naslovom La comunità sommersa. Istočasno je izdalo angleški prevod z naslovom The submerged Community (262 strani, cena 38.000 lir, naslov založbe: ul. Montecchi 6, Trst).

AGENCIJA ZA POMIRJENJE ŽIVCEV

Z žepnim mikrofonom po Sloveniji

Upokojeni udbovec Mišo P., ki za svojo privatno zabavo še naprej prisluškuje pomenkom ljudi po Sloveniji, je ponudil MLADIKI šopek iz svoje zbirke. Iz nje objavljamo nekaj drobcev.

Ur.

Dve učiteljici na neki šoli v Kopru

Lidija: Samo da je šel tisti Peterle! Veš, da se bom od tega zredila? In komaj sem začela novo shujševalno kuro...

Sonja: Tisti njegov nasmešek! Tisti njegovi brki! Veš, jaz rada vidim brke na moškem, ampak njegovi so mi šli na živce, da ti ne morem povedati.

Lidija: Rečem ti: od sreče se bom zredila! Pa minister za kulturo pri Drnovšku bo Jaša Zlobec, pravijo. Ni čudovito? Primorec, pa takšna glava...

Sonja: Kaj glava: pesnik!

Lidija: Lahko nam bo pisal okrožnice v verzih, si predstavljaš? Ne pa kakor oni Capuder...

Sonja: Oče pesnik in sin pesnik, pomisli! Ciril pesnik in Jaša pesnik! Tudi če bi bila oba slaba, bi skupaj, »viribus uniatis«, kot se reče, zaleгла za enega povprečnega.

Lidija: Škoda, da ne priredita kakega skupnega literarnega večera. Bilo bi ganljivo. Oče in sin.

Sonja: Jaz bi počakala na morebitnega vnuka. V treh bi bilo full senzacionalno.

Sonja: Zame je literarni večer, kadarkoli vidim Zlobca v skupščini. Od njegovih brkov mi nekaj veje, ne kakor od Peterletovih. Takrat mi je, ko da sem pozabila na Peterletove. Ko da se je Peterle obril...

Na postaji milice v Kočevju

Miličnik X: Kaj, da onega Voljča ne bo v novi vladi?

Miličnik Y: Katerega Voljča?

Miličnik X: I, tistega iz Hondurasa, od banan!

Miličnik Y: Pravijo, da je zahteval od Drnovška 5000 dolarjev mesečne plače na mesec...

Miličnik X: 5000 dolarjev? 30 pokojnin moje matere?

Miličnik Y: Pluralizem interesov, kaj češ, bi rekel Kar-delj...

Miličnik X: Ampak to bi bilo banan, za 5000 dolarjev!

Miličnik X: Saj, nekateri pravijo, da jih je hotel uvoziti nekaj vagonov, da bi ob njegovem nastopu vsaka slovenska družina dobila zavojček...

V ljubljanski kavarni

Natakar A: Si slišal? Da bo Spomenka Hribar dobila za svoje članke neko odlikovanje?

Natakar B: Od Kučana?

Natakar A: Ne vem od koga. Medaljo Svetovnega slovenskega kongresa.

Natakar B: Spomenka Hribar je proti desnici. Kaj ima opraviti s Svetovnim slovenskim kongresom?

Natakar A: Kako da nima opraviti, če je predsednica Svetovnega slovenskega kongresa za Slovenijo, če ne za ves svet?

Natakar B: Nisem vedel. Potem bi ji jaz namesto medalje rajši dal kakšen časten naziv. Kaj vem: Botra Svetovnega slovenskega kongresa.

Natakar A: Če bo še kaj rekla proti desnici, si bo zaslužila izraz Mati Svetovnega slovenskega kongresa.

Natakar B: Pisana mati, hočeš reči?

Natakar A: Če hočeš, oboje: pismena in pisana.

Bled: v hotelski recepciji pred televizijskim ekranom

Gost A: Karizme pa, kot se reče, nima kaj, tale Drnovšek... Ko da je moker, ko govori...

Gost B: Kdo pa je ima kaj, tiste karizme, v njegovi stranki? Školjč menda ne bi rekel, da jo ima.

Gost A: Toliko kot moja stara mati.

Gost B: Šetinc, tisti tudi ne vem, če ima več karizme kot njegov oče.

Gost A: Očeta pa bi morda dosegel po karizmatičnosti Zlobec, če bi se obril.

Gost B: Slovenci nimamo smisla za karizmo pa amen. Smo pustežili!

Gost A: Beri Boštjana Zupančiča v *Naših razgledih*! Če tisto ni karizma? Ko da bi mešal coca-colo in aspirin...

Gost B: Jaz bi dal palmo karizmatičnosti Krambergerju. Če tisto ni karizma, da z vici potegneš za sabo 20.000 slovenskih volilcev...

V ošteriji v Dolini

Gost A: Pridejo zdaj gor naši, v Ljubljani?

Gost B: Mečkarija! Treba bi bilo kakšne komunistične refundacije! Treba bi bilo Spetiča!

Gost A: Ko bi bil jaz Drnovšek, bi dal ministrstvo za notranje zadeve Mačku! Ivanu Mačku! Tisti je znal! Bavčar se samo dela, da zna...

Gost B: Se mi zdi, ja, da si bo upal organizirati kakšen kazensko-poboljševalni zavod za reakcijo ali osmolditi kakšnega škofa...

Gost A: Zunanjih zadev pa jaz ne bi dal Ruplu. To je čista buržoazija. In briga se Rupel, da bi spet skrpal skupaj Jugoslavijo. A jaz bom zmeraj pel tisto »Vsi bratski narodi, združimo se v zvezni Jugoslaviji!«

Gost B: Misliš, da Srbi spiijo, tisti Adžići in Panići? Zdaj pospravljajo reakcijo v Bosni, jutri jo bodo na Hrvaškem, pojutrišnjem bodo spet na Škofijah. »Zdravo, drugovi!« jih bom šel pozdravit in se napil kot za prvi maj.

— Kaj misliš o Majdi?
— Hm... Pa ti?
— Jaz tudi. Grozno, kajne?
—o—

— Brigita, z arheologom si poročena. Ali niso to pusti ljudje? Vedno mislijo na starine, muzeje in izkopanine...
— Veš, Cvetka, pa le ni tako. Čim starejša sem, tem rajši me ima.
—o—

— Doktor, moj mož je bolan. Vsak dan pere avto...

— No, to pa res ni bolezen. To pomeni, da je vaš mož urejen človek.

— Že, že, res je zelo čist in natančen. Toda mi avta sploh nimamo.

LISTNICA UPRAVE

PODPORNE NAROČNINE SO NAKAZALI:

Nada Roberts, Zda 50.000 lir; Rado Lenček, ZDA 125.000 lir; Vilma Kobal, Trst 50.000 lir; Alenka Terčič, Gorica 50.000 lir; Ana Zahar, Zabrežec 50.000 lir; Janez Senica, Kanada 43.425 lir.

DAROVI V TISKOVNI SKLAD:

Nada Roberts, ZDA 75.000 lir v spomin na brata Dušana Černeta.

Albert Štrajn, Trst 20.000 lir; N.N., Trst 20.000 lir.

Matejka, Lučka, Anka in Joži v spomin na mamo Lojzko Peterlin 200.000 lir;

Sonja, Mosquin in otroci 50.000 lir v počastitev spomina drage gospe Karmele Rolli;

Felicita Vodopivec v spomin Lojzke Lombard 10.000 lir.

VSEM PRISRČNA HVALA!

— Moški smo pa res reveži. Ko se rodimo, čestitajo materam; ko se poročimo, občudujejo nevesto; ko postanemo očetje, dobijo rože žene.

—o—
— Prodam psa. Jé vse. Posebno rad ima otroke.

—o—
— Gospod zdravnik, ste bili na lovu. Kako je bilo?

— Odlično. Dobil sem: medveda, srno, tri zajce in štiri nove paciente.

Od obrtniških izkušenj v trgovinsko dejavnost

Korsic

Anton Korsic

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38
Telefon 040/54390

Dom in delavnica:

TRST, Ulica D. Chiesa, 91
Telefon 040/571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!

PISMA

2. stran platnic

tovo ni bilo žrtveno jagnje. Sprenevedanje tu ni na mestu.

3) Vprašanje Zoltanu Janu: So slovenske komunistične oblasti zavrnille Borisa Pahorja na meji in šikanirale druge sodelavce in podpornike Zaliva ali ne? Če so iste oblasti prej ali kasneje objavljale dela Borisa Pahorja, to ničesar ne spreminja. Navsezadnje so brez avtorizacije v Naših razgledih ponatisnile tudi intervju z Edvardom Kocbekom iz zloglasne brošure. Ali je bila tudi to podpora in znak simpatije do Borisa Pahorja? Primerjava z dnevnikom Alojza Rebule ni na mestu, ker so razlogi za ne-objavo drugačni (čeprav po izvoru prav lepo rdeče obarvani).

4) Ni jasno, kaj misli Zoltan Jan z »revolucionarnostjo in veličino predlagateljev Borisa Pahorja za Prešernovo nagrado«. Smo morda tisti, ki smo ta predlog podpisali (nekateri prav med prvimi), naredili revolucionarno dejanje?

5) Zadnji odstavek nima zveze z argumentom. Je sad prevelike občutljivosti in majhnega športnega duha.

Uredništvo

P.S.: Medtem ko je pismo čakalo na objavo v tiskarni, je Zoltan Jan pohitel in ga poslal v objavo Primorskemu dnevniku, prepričan, da ga Mladika ne namerava natisniti. Tu je zdaj pismo z odgovorom.

OBČINA NA KRASU?

Pred časom se je začela akcija, ki naj bi, če bi uspela, odcepila kraško področje tržaški občini in privedla do ustanovitve samostojne kraške občine. Zamišljam je razumljiva, če upoštevamo, kakšen odnos so tržaške občinske oblasti vedno imele do kraškega teritorija, ki je ostal nerazvit in zanemarjen tudi (ali predvsem) zato, ker tržaški vodilni krogi s tem niso hoteli narediti nekaj, kar bi koristilo Slovencem, ki so na Krasu avtohtono prebivalstvo. Z upravnega vidika je ta zamišljava torej pozitivna.

Negativna plat pa je v tem, da bi ta poteza lahko še bolj utrdila prepričanje, da Slovenci živimo samo na Krasu in da nas v središču tržaškega mesta ni. S tem bi Slovence, ki živijo v mestu, še bolj izpostavili asimilacijskemu pritisku. Z zaskrbljenostjo pa opazimo, da se je tudi med Slovenci vselila miselnost, po kateri bi se morali osredotočiti na Kras in prepustiti mesto Italijanom. Ta miselnost je svoj čas privedla do tega, da so bili nekateri celo pripravljeni sprejeti Maccanico zakon. Poleg tega bi z ustanovitvijo kraške občine slovenska stranka prišla ob svoje predstavnike na Občini in v rajonskih sosvetih, pa tudi izvolitev slovenskih kandidatov na drugih listah bi prišla pod vprašaj. Kaj pa, če si tak razplet nekateri celo želijo?

N.L.

list

Narodna ulica 77 - 34016 Opčine - tel. 040/215220

- ✓ računalniško oblikovanje besedil
- ✓ grafična oprema
- ✓ tiskarske storitve

brošure, glasila, bilteni, katalogi, ceniki, vizitke, vabila, voščila, oglasi, lepaki, letaki, diplomске naloge...

